

Vestmannen

Nr. 3

Bergen, 20. mars 1997

13. årgang

Stor møteverksemd i Vestmannalaget

Leidulv Hundvin legg fram sterk årsmelding for 1996

Vestmannalaget hadde årsmøte torsdag 13. mars - etter dette bladet vart prenta. Den innhaldsrike årsmeldingi frå formannen Leidulv Hundvin og stjorni syner at 1996 var eit onnugt arbeidsår for laget, med regelfast møteverksemd etter innarbeiddt mynster. Det vart halde 3 stjernarmøte og 8 lagsmøte. Og dertil var Vestmannalaget m.a. medskipar av den store Vestlandskappleiken i Bergen 11.-13. oktober. I årssmeldingi vert det bore fram takk til lagslemer som på ymse måtar hev gjort umframt stort arbeid - Finn Vabø, Lars Bjarne Marøy, Ellen Vabø, Ludvig Jerdal, fru Jerdal og Nils Haukås. Rekneskapen veg jamt med kr 35.912,- - med ein liten nedgang i eiga. Vestmannalaget hev både motteke og etla ut rauste gåvor og tilskot. Medlemstalet ved årsskiftet var 124.

Møteverksemd i hevdvunnen stil

Emni på lagsmøti og talarrekkja vitnar um at laget hev fylgt same mynsteret i opplegg som tidlegare, med fyredrag i mangsidelege emne.

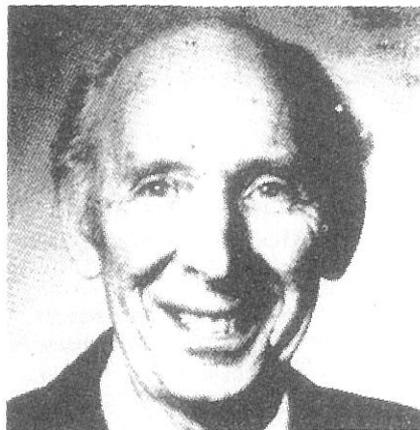
Talarar hev vore Eigil Lehmann, han greidde ut um *sitt* målsyn; folkehøg-skulestyrar Ingjald Bolstad um Ivar Aasen; Ludv. Jerdal um Frida og Olav Rusti; adjunkt Gunnar Gilberg um Rhododendron-kongressen i Vest-Skottland, med ljosbilete; professor Miguel Quesada um indianarane i Sud-Amerika og målet deira; lektor Asbjørn Odd Ystebø um kyrkja og kristenliv i det norske Amerika; journalist Reidar Storaas um Nordahl Rolfsen og leseboki hans.

På alle møti hev det vore kaffi og mat, og på dei fleste møti hev det handskrivne bladet Tuftekallen vore upplese - det meste av tilfanget derifrå hev sidan vorte prenta i Vestmannen. Møti hev vore haldne på Bryggens Museum, frårekna jolesamkoma som, slik skikken hev vore, heldt til i gildehalli til Kreditkassen, medan minnemøtet for den fyrste kappleiken var i Urdi

Møtesøknaden hev stort sétt vore god, heiter det i årsmeldingi, der stjorni takkar både den trufaste lagsflokken som kjem på kvart møte og alle ikkje-medlemene som kjem for å høyra gode fyredrag. I det siste hev mange ungdomar møtt, og det lovar godt for framtid, heiter det.

Hyllingsmøte for Eigil Lehmann

Dette møtet vart halde den 16. januar 1997, og me gjev att beinveges ordi i årsmeldingi: *Dette var eit Lehmann-møte. Prost og heiderslagsmann Eigil Lehmann som fylte 90 år den 29. s.m. vart hylla med talar, song og dikt. Ludv. Jerdal heldt festtalen, Nils Haukås hadde skrive fyremæle og song til jubilaranten, og denne vart sungen to gonger. Elles var det mange som helsa jubilaranten med vakre ord. Det var Jarle Bondevik, Alv Askeland, Stein Eirik Foss, Jon Askeland, og til sist Ingi Toftatun, som bar helsing fram på færøymål. Formannen kom med ei vakker*

Leidulv Hundvin, vestmannalagsformann sidan 1991.

blomekorg frå Vestmannalaget, og Gunnar Gilberg hadde ein god "Tuftekall", vigd til jubilaranten.

Eiga

Vestmannalaget hev luter i Det Norske Teatret og i Norsk Bokreidingslag. Laget stjornar Henrik Krohn og Hustrus Legat, og sameleis Fritz Monrad Walles Fond. Kreditkassen vareveitslar midlane til Krohnlegatet.

Ytingar til laget

Frå Kari Øpstad Nynorskfond fekk laget i arbeidsåret kr 1000,-; frå Halldor O. Opedals Fond kr 5000,-; frå heiderslagsmann Ellen Jensen, Danmark, kr 1000,-; frå Fritz Monrad Walles Fond vart yverført kr 10.000,-.

Tilskot frå laget

Vestmannalaget hev ytt kr 25.000,- til Rustiromet i Urdi (+ kr. 10.000,- i kalendaråret 1995). Vidare er det ytt kr 25.000,- til Norsk Bokreidingslag (+ kr 20.000,- som vert yverført i 1997). Det er gjeve kr 10.000,- til Vestnorsk Utvandrarsenter,

utvandrarkyrkja på Sletta, og kr 5000,- til Vabøprosjektet.

Vestmannen

Vestmannalaget er utgjevar av Vestmannen, som likevel "ber sjølv andsvaret for eignaluter og skuld". Bladet kjem med 10 nummer i året, og frå kring årsskiftet hev umslagssidone fenge farge, noko som hev vorte positivt motteke.

Vestmannalagsstjorni i 1996

Formann Leidulv Hundvin, varaformann Gunnar Gilberg, skrivar Lars Bjarne Marøy, stjornarmenn Bjarne Storheim og Finn Vabø. Kassastyrar Tørris Sørheim.

Varamenn: Olav Bakken, Torolv Hustad, Bjørn Tormod Ringdal.

Målsmenn:

I Bygdelagsnemndi: Ludv. Jerdal, Finn Vabø, Lars Bjarne Marøy. Varamenn: Gunnar Gilberg, Bjørn Tormod Ringdal. *Det norrøne Grønlandslaget:* Arne Holm, Ludv. Jerdal, Leidulv Hundvin. *Kyrkjenemndi:* Ellen Vabø. Varamann: Ingebjørg Gilberg. *Ettersynsmenn:* John Marhaug, Knut Brattebø. *Fanevakter:* Jon Askeland, Haldor Slettebø. *Ettersynsmenn for Vestmannen:* John Marhaug. *Bladstjorn for Tuftekallen:* Eigil Lehmann, Gunnar Gilberg, Lars Bjarne Marøy, Sveinung Ones, Nils- Aksel Mjøs, Leidulv Hundvin.

Ordtøkjet

Med tid og trott
kann ein myket vinna.

Etter Ivar Aasen

I dette bladet

Stor møteverksemd i Vestmannalaget	1
Ordtøkjet	1
Målbokhandel i Fjærland	2
Rådvaldsband	3
Bladpengane 1997	3
Vestmannalaget	3
Gåvor til Vestmannen	
G. Harildstad: Håløyg	3
Sagt	4
Måldyrkingslaget skriv til Riksstyret	4
Mange nynorske kyrkjelydsblad	4
Hareid Mållag	5
L.B.Marøy: Miljødiktatur ?	5
Telefonen	5
K.E. Steffens: Hamsun på ranga	6
Kyrkjelov krev kyrkjeverje	6
Upplæring i bokmålsnær nynorsk	7
Blad med yringsfridom på fana	8
Eyvind Dalseth: Ankepunkt mot kyrkja	8
Arne Høge: Attegroing	9
K.E.Steffens: Ordboksarbeid	9
Målsiger i Rennesøy	9
Ludv.Jerdal: Dansk kulturmann	10
Norsk Allkunnebok	11
Helge Årøen: Maktkamp	11
G.Mackay Brown, ums.	
Johs. Gjerdåker: Tam	12
Fyresegnene for Vestmannen	13
Klipp frå Øvre-Smaalenene	13
T.M. Edvardsen: Utanlandske stadnamn	14
Norsk idiom	13
Arne Høge: Artigt album	15
Nordfrisiske og tyske stadnamnskilt	16
Tilskrifter	16
Ivar Kleiva: Dikt	17
Ludv. Jerdal: Sigurd Verpe	17
Fagerdom og grammatikalsk logikk	17
Fin orgelklang i Gulen	17
J. Krokvik: Fåtalsfolk og fåtalsmål	18
Skrifter	19
Småmeieri og mangfald	20
Godt sagt - Sluttordet	20

Nr. 4 kjem i mai

Endå påska kjem i mars i år, fylgjer Vestmannen den vanlege skikken sin og tek ei kvild i april. Vel møtt att den 20. mai med nr. 4. Og god påske!

Vestmannen

Imponerende målbokhandel i Fjærland

Nynorsk Antikvariat set i verk store planar etter pinse

Optimistiske (frå v.) Kjell Arve Straumsvåg og Arne-Ivar Kjerland (Arkivfoto)

Bak Nynorsk Antikvariat finn me Arne-Ivar Kjerland, disponent i Dag og Tid, og Kjell Arve Straumsvåg, lysingssjef i same bladet. Dei hev drive antikvariatet i Oslo sidan 1989 med lagerplass på Tøyen og arbeid i bokhandelen på deltid. Summarhalvåret 1996 dreiv Nynorsk Antikvariat i tillegg bokhandel bokbyen Fjærland i Sogn, ein forvitneleg norsk bokbyfreistnad, den fyrste i landet, langt ifrå sugerøysverknaden til hovudstaden.

Største målbokbudi i landet?

Freistnaden i Fjærland i 1996 var ikkje mislukka, fortel Arne-Ivar Kjerland til Vestmannen, og dei nye storplanane byggjer på røynslone antikvariatet alt hev vunne seg. Og no i 1997 slår Nynorsk Antikvariat sterkare til i Fjærland. Dei hev leigt 2. høgdi i samyrkjelagsbygget der det tidlegare hev vore 2-3 husvære. No vert heile høgdi innreidd til ei stor bokbud på kring 120 kvadratmeter - den leigde golvviddi i fjor var til jamføring 40 kvadratmeter. Det vert kanskje største nynorske bokbudi i landet!

Ope i helgane

Arne-Ivar Kjerland segjer at antikvariatet opnar i Fjærland etter pinse, og fyrstundes er det tanken å halda ope frå mai til september. Men på lengre sikt er det voner um heilårsdrift. Romplassen er fyrebils

leigt for 5 år. Det vert tvo tilsette, og antikvariatseigarane vil hjelpa til i Fjærland i bolkar av feritidi. Ein medhjelpar er alt tilsett; han er for tidi student i Volda. Den andre vert tilsett i nær framtid. Det trengst tvo personar i Fjærland, for bokhandelen kjem til å halda ope både laurdag og sundag, noko som er viktugt og påkravt i turisttidi.

Treng meir bøker

Kjerland er er full av ros til Det Norske Samlaget som hev vore sers hjelpsamt ved utbyggjngi i Fjærland, serleg med å skaffa fram bøker. Audun Heskestad i Samlaget hev synt stor velvilje, fortel Kjerland. Men hylleplassen i det store lokalet i Fjærland er ikkje oppfylt, og Nynorsk Antikvariat ynskjer gjerne samarbeid med andre forlag. Til dømes med tanke på kommisjonssal av restupplag av bøker. Arne-Ivar Kjerland minner um at antikvariatet i Oslo kjem til å driva på vanleg måte jamsides med bokbudi i Fjærland, og bokenkatalogane vert utsende derifrå som tidlegare.

Arne-Ivar Kjerland er innboden til å halda 17. mai-tale i Fjærland i år. Og sidan 17. mai er pinsaftan, skulde dette verta ei fin innleiing til opningi av den store nynorske bokhandelen i bokbyen Fjærland i Sogn.

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og frå
Vestmannen, 6143 Fiskåbygd

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 8401.21.43027

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 55 31 79 29/55 16 37 32

Bladstyar:
Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Rekneskapsfører:
Helge Liland
Midgeilen 16
5067 Store Milde

Prenta hjå:
Nytrykk
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 13 07

Tilskrift for all post: Vestmannen, 6143 Fiskåbygd

Rådvaldsband

Ord i lovttekster er ikkje alltid heilt lette å skyna fullkomeleg ved fyrste augnekast, i alle høve ikkje for ein ikkje-jurist. Soleis er det i alle mål. Lovordi byggjer ofte på innarbeidd bruk, og dei hev gjerne meir og mindre eintydelege definisjonar bak seg. Eit lausrive ord treng ikkje segja stort når det kjem ut or samanheng. Kunnskap i juridiske ordlag er heller ikkje medfødd diverre; slikt lyt stundom lærast.

Saksordførar i kulturkomiteen i Stortinget, Kjellaug Nakkim frå Østfold, hev skrive til Justisdepartementet og vil ha utkastet til bustaduppføringslov umsett til bokmål. Ho trur folk vil ha vanskar med å skyna ordet "rådvaldsrett", og denne lovi, meiner ho, vender seg serskilt til ålmenta. Til det siste fyrst. Me trur ikkje denne lovi meir enn andre lover vert sengelesnad for folk flest, og lovene vender seg, ikkje rettare me veit, jamnast til ålmenta!

Ordi *rådvald* og *band på rådvaldet* (rådvelde, råderetten) er ikkje nyord i nynorsk rettsmål. Rådvald (rådvelde, råderett) tilsvarar det norskdanke "rådighet", og ordet er med i *Juridisk Ordliste* av Nikolaus Gjelsvik (1929) og dryfta der. Og ordet er framleis levande i høvelege hopeheng i dagsens norske folkemål! Det er ikkje eit avaldra ord. Asgeir Olden hev med "rådvelde" i si juridiske ordliste (1985), og både Gjelsvik og Olden hev ordet "band" for det norskdanke "innskrenkninger" (i ein rett).

Meiningi hadde kanskje vorte meir snartydeleg um der stod *band på rådvaldet* (rådvelde, råderetten). Men me tykkjer ordvalet til Justisdepartementet hev trygg ryggdekning. Og det er eit ynkeleg grunnlag for åtak på nynorsken. Krav um betre nynorskunnskap i departement og styringsverk skal me derimot gjerne vera med på. Men det er ein annan ting.

Nynorsk rettsmål hev rika upp og gjort lettare det tilstivna og tunge norskdanke rettsmålet, kansellimålet, og det nynorske rettsmålet hev på mange måtar vorte eit mynster, i stil som setningsbyggnad og ordval. Soleis vert det verande lenge heretter. Det nasjonale målmynsteret hev funnest og finst i nynorsken. **J.Kr.**

Bladpengane 1997

Me takkar alle tingarane våre som nytta postgirokort innlagt i nr. 2 1997 eller nr. 9 1996 og hev sendt bladpengane for 1997. Det er sume som hev venta med pengane. Dette kann ha so mange slags grunnar, til dømes utegløymsla. No er bladpengane hovudinntektskjelda for Vestmannen, og me er takksame um etterdrygjarane tek seg på tak og sender pengar ved fyrste høvet. Årspengane er som dei hev vore i mange år, kr 150,- for vanlege tingarar og kr 100,- for studentar/elevar og gåvetingingar. Me trur eit blad som Vestmannen trengst i mållandskapet i Noreg, og for bladet er det viktugt at tingarane sender oss den årlege summen.

J.Kr.

VESTMANNALAGET

Alle møti er på Bryggens Museum. Fast møtetid kl. 19. Upplesing av Tuftekallen er fast innslag. Nye lagsfolk kann skriva seg inn på møti. Årspengar kr 100,.
Torsdag 17. april kl. 19: Dette vert siste møtet i vårhalvåret. Journalist Per Jon Odéen kåserar. Vel møt!

Gåvor til Vestmannen

Johan A. Schulze, Oslo, 50. Birgit Jørgensen, Kristiansand, 100. Helga E. Mehl, Rosendal, 150. Olav Aarflot, Volda, 50. Trygve Orheim, Vatne, 150. Kjell Hellesnes, Voss, 200. Sigrid O. Hansteen, Oslo, 100. Arnold Lund, Sandnes, 100. Liv Fridtun, Førde, 100. Oskar Sønnerland, Volda, 100. Magne Myhra, Voss, 50. Asbjørn Roaldset, Oslo, 150. Jostein Budal, Dombås, 100. Arne Amundgård, Bøverbru, 50. Olga Vatnamot, Sirevåg, 100. Ingjald Bolstad, Voss, 50.

Me takkar denne gongen hjarteleg for i alt kr 1600,-.

Vestmannen

NMU-landsmøte

Norsk Målungdom held landsmøtet sitt i Nidaros 14. - 16. mars.

Håløyg

I desembernummeret hadde eg eit spørsmål: Kven skreiv om Lars Jåstad i Norsk Aarbok under merket "Håløyg" i 1928.

Olaug Jåstad Lading (80 år) i Mosjøen, dotter til Jåstad, har opplyst at det var bror hennar, Birger Jåstad, som skreiv om faren i 1928. Birger Jåstad (1904-84) var fødd i Leirfjord, og var, som far sin, lærar og forfattar. Både Lars og Birger Jåstad er omtala i Store norske leksikon.

Gudmund Harildstad.

Sagt:

Mål og mynsterform

Det bliver saaledes det bedste Raad at søge det norske Maal der, hvor det findes, at lade det staae ukrænket, hvor det staaer, og hellere forsøge at drage det frem end at trænge det tilbage. En skriftlig Dyrkning af dette Maal vil være et ønskeligt Middel til at vænne Folk til Læsningen, at fæste Begrebet om en Mønsterform og fremhæve Sprogets bedste Egenskaber.

Ivar Aasen i Fortale til Norsk Grammatik 1864

Um dialektar

Men der er noget andet, som ogsaa er ønskeligt, og dette er, at Almuen ikke skal forledes til at foragte sit nedarvede Maal. Hvad vi først maa ønske, er at man skal taale at høre Norsk, og at Almuen ikke skal tvinges eller tvinge sig selv til at tale noget andet.

Ivar Aasen i Fortale til Norsk Grammatik 1864

Farsen

Ein rapport frå Stortingets kontrollkomisjon for dei hemmelege tenestene var så kritisk og refsande at han pulveriserte den vesle resten av tillit som nokre framleis hadde til overvakingspolitiet.

Etterforskinga mot Berge Furre vart droppa. Men da starta også farsen. Det skodespelet som blir framført gjennom media for tida gjev oss daglege stadfestingar på at det "gamle" overvakingspolitiet ikkje lenger har nokon rettkomen plass i samfunnet vårt.

Audun Skjervøy i leidar i Dag og Tid

Hovudrolla

Men det er førstestatsadvokat Lasse Qvigstad som har hovudrolla i dette spelet, og om han ikkje er i stand til å stagge seg sjølv, bør nokon annan gjera det.

Audun Skjervøy i leidar i Dag og Tid

Bikkje-format

"VG i bikkje-format" heitte tittelen i Dag og Tid då det målvenlege tabloidorganet kravde at nynorskbrukande Nils Gunnar Lie måtte slutta på flekken i programmet "Jeopardy" (TV2) for skuld målet. Etter at programmet med Nils Gunnar Lie nådde rekordhøgt sjåartal!

Norsk Måldyrkingslag skriv til Riksstyret um riksnamnet Noreg

Hevdar at Noreg-namnet hev sedvanerett med grunnlovs kraft

Norsk Måldyrkingslag (Akademi for det Norske Målet) sende 11. februar 1997 brev til riksstyret i saki um det offisielle namnet på landet vårt på nynorsk, Noreg. Brevet er underskrive av formannen Fridtjov Sørbo og skrivaren i Norsk Måldyrkingslag. Spørsmålet um landsnamnet hev vore godt dekt i Vestmannen, og lesarane veit nok at Kulturdepartementet sende eit framlegg frå Norsk språkråd um å godkjenna Norge til sideform i nynorsk attende til Språkrådet. Departementet vilde sjå nærare på spørsmålet.

Brevet frå Måldyrkingslaget er gjennomgripande og hev fleire vedlegg. Det vert gjort greide for korleis saki etter eit benkjeframlegg i nynorskgreini i Språkrådet kom upp i 1995. Det vert lagt fram yversyn yver det historiske og vitskaplege grunnlaget for Noreg-namnet, der det må segjast å vera semja um at Noreg kjem av det gamalnorske Noregr, med eit eldre Nordvegr (Nordvegen) til grunn. Namnet er bruka i "litteraturverki frå midalderen" (Gustav Indrebø). I nynorsk bokheim hev Noreg-namnet (Norig) vore godt som einerådande, og med eitt undantak er det same tilfelle i vitskapleg skrivning. Riksnamnet Noreg vart samrøystes stadfest av Odelsting og Lagting i 1894 - med *Log um sams normaltid fyr kongeriket Norig*.

Det vert synt til eit par mistydingar um landsnamnet i oppslagsverk, mistydingar som er åt å verta retta. Brevet tek so fyre seg den rettslege stoda åt riksnamnet Noreg og minner um at då det skulde prentast ny offisiell utgåva av Grunnlovi i 1921, heitte den nynorske utgåva *Grunnlov fyr Norigs rike*, innteki i Norsk

Lovtidende. Noreg-namnet hev so lang og einerådande offisiell bruk at for dette riksnamnet må det vera tale um ein sedvanerett med grunnlovs karakter. Namnet er då ubrigdeleg utan etter vedtak i onnor leid etter reglane for grunnlovs-bridge.

Sluttsummen i brevet lyder:

I vår statsrett er beinveges ministerstyre utan klår heimel ukjent. Etter Grunnlovi § 28 skal embetsutnemningar og andre saker "af Viktighed" avgjerast i riksråd hjå kongen kfr. regjeringsinstruksen. Riksnamnet er utan tvil ei viktug sak, og kan difor ikkje regulerast av eit departement. Riksrådet hjå kongen er i dette høvet heller ikkje eit kompetent organ. Etter vårt syn må Riksstyret som nemnt leggja vegen um Grunnlovi.

Akademiet hev til fyreløge å granska og dyrka det norske målet. Krenkjer statsmaktene det historiske riksnamnet, vil akademiet gjera tiltak til å verna det. Med heimel i læra um rettsleg interesse kan akademiet leggja sak mot staten med krav um at vedtak i den leid vert umstøytt.

Mange nynorske kyrkjelydsblad

Nils-Aksel Mjøs sende oss *Gulen kyrkjelydsblad* nr. 1 for 1997, eit fint blad på 16 sidor i A5-format. Bladstyraren heiter Marit Sandal, ser me, tilskrifti er Eivindvik, og det gjeng ut fritt. Ein slump gåvor er innkomne, og bladet er inne i 40. årgangen; det greider seg nok heretter som det hev gjort.

Det minner oss um at millom kyrkjelydsbladi er det mange målblad, me veit ikkje kor mange. Kyrkjelydsblad som er styrde på bokmål, er heller ikkje alltid nynorskfri, jamvel i strok der målet elles stend veik.

Johannes Skar-seminar

19.-22. juni 1997

Då Lokalhistorisk forlag vil gi ut trebindsverket "Gamalt or Sætesdaal" i oppatt-trykk, skipar vi til Johannes Skar-seminar. Vi startar torsdag kveld i Bygland, held fram fredag i Valle, laurdag i Bykle og sundag på Sylvar-tun og Setesdalsmuséet. Det vert ei lang rad foredrag av dei beste foredragshaldarar og kulturkveldar med framifrå krefter. Hovudsete og innkvartering vert i Valle. Programmet er ikkje heilt klart enno, men de som ynskjer å vere med, skriv eller faksar etter program og opplysningar til:

Litteraturdagane i Setesdal

boks 4, 4690 Valle. Faks: 379 37 515

Johan H. Grimstad ynskte avløyning

Og Marie Lovise Widnes fekk leidarplassen i Hareid Mållag

I *Vikebladet/Vestposten* ser me at Johan H. Grimstad ynskte avløyning i leidarstolen på årsmøtet i Hareid Mållag på Sunnmøre no i februar. Han hev sete i 6 år og fekk blomar for lagsinnsatsen. Den mangsidelege J.H. Grimstad er ikkje heilt ukjend i Vestmannen; me hev stundom prenta dikt av han - sist diktet "Snu deg bort" i nr. 1 no i år. Ny leidar på Hareid vart Marie Lovise Widnes; ho òg er eit skrivande menneske og kjend SV-politikar med ein bolk på Stortinget bak seg.

Lagslemstalet i Hareid Mållag er på 75, med ein auke på 7 siste året. Me merkar oss at det er eit velskipa lag med serskild tilskipingsnemnd og serskild valnemnd.

På årsmøtet song Målgruppa tre singlar. Leiv Arne Grimstad las egne haiku-dikt, og Jens Kåre Engeset, styrar ved Ivar Aasen Museet, gav ei oppsummering av Aasen-året.

Lite misklang i Aasen-året

Det var underleg lite misklang å høyra i Aasen-året. Det var mest som ein kunde ha ynskt seg meir spit, sa Jens Kåre Engeset. Aasen-markeringi i 1996 hev vist kva for

politisk kraft målfolket er når dei dreg saman. Det kom mange gjester til Aasentunet, folk frå alle kantar og tilmed ei busslast med pensjonistar frå Bærum - som var sers positive. Det var planta ny bjørk i Aasentunet sumaren 1996; plantarane var politikarar frå stortingspartii, og bjørki var henta frå heimtunet til Guri Hovden Aasen, mor til Ivar.

Jens Kåre Engeset heldt fram at 1996 var eit rikt år for Aasen-bøker. Han viste til dei tri Aasen-skildringane - av Kjell Venås, Stephen Walton og Jostein Krokvik. - Kanskje er Krokvik si bok den mest pålitelege, sa Jens Kåre Engeset etter *Vikebladet/Vestposten*.

Engeset kom inn på Aasen sitt tilhøve til kristendomen. Han meinte at Aasen sin sterke vyrdnad for skaparverket gjorde han til ein av våre fyrste naturvernarar. Aasen vilde vera på dei veike si sida og verne menneskeverdet; han sette upp sanning mot lygn, rett mot urett, godt mot vondt, sa Jens Kåre Engeset som hadde samla 5 permar med utklipp um minneåret for Ivar Aasen.

Å kveikja ljøs

Fleire vestmenn hev mint oss um at det er betre å kveikja eit lite ljøs enn å banna imot myrkret. Høgnorsken med i-mål stend ikkje so veikt som sume tykkjst tru. Det hev mykje godt alltid frå 1858 samanhangande kome i-målsblad. I dag hev me serleg Vestmannen, som like fullt ikkje er reint åleine; det finst lokale serblad som er i-målsstyrde. Og målet sprett fram utanfor vår eigi pressa. Høgnorsk stend sterkare i skriftlivet i Noreg enn mange fåtalsmål gjer i andre land, der folk likevel er vonfulle. Ein stor fære er modløysa, viljeløysa og sutringi. Og soleis hev det stødt vore, legg bladet Vestmannen til.

Miljødiktatur eller kyrkjeleg millomalderstyre?

Merknader til K. E Steffens

K. E. Steffens tek seg i ferde med å svara på tvo spursmål i *Vestmannen* nr. 9, 1996: Kva var opphavet til den europeiske nasjonaliteten? Kvifor er nasjonalismen ein fårleg ideologi?

"Den millomalderlege kulturen var . . . ideasjonel", "og det tyder at sers mykje av den mentale og kreative energien i den kulturelle eliten var retta mot det oversanselege: teologien var den fremste vitskapen, og livet i denne verda vart sett som ei fyrebuing til det ævelege."

Vitskapleg eller rasjonelt tilskipa statar kom til frå 1400-talet, skriv Steffens. Desse statane gjeng inn under ein mentalitet som (den avlidne russisk-amerikanske sosiologen) P. A. Sorokin kalla *sensat*.

"Ein (sic!) sensat kultur kanalisierer mykje av den mentale og skapande krafta hjå eliten mot ovringar i denne verda, og soleis voks den moderne vesterlandske kulturen fram bygd på eit etterkvart meir og meir nært samband millom naturvitskap og teknologi." Vitskapen vart nyttig for statane. Dei produserte betre og fleire våpen. Vitskapen yvertok etterkvart den

rolla som religionen fylte.

Steffens hoppar beinveges yver frå den sokalla sensatkulturen i framvoksterfasen på 1400-talet og fram til moderne tid. Prinsippet um folkesuvereniteten stammar, so langt eg veit, frå John Locke og Jean-Jacques Rousseau. Locke levde på 1600-talet, Rousseau på 1700-talet. Folkesuvereniteten og demokratiet førde, slik eg skynar Steffens, berre vidare på det same grunnlaget som eineveldet. Båe styreformene byggjer på ein sensatkultur som er forkasteleg. Dessutan hev sensatkulturen drive fram nasjonalismen som eit religionsvederlag, og nasjonalismen er umoralsk, meiner han.

"Dersom Sorokin hev rett", skriv Steffens, og so dreg Steffens fram nokre fylgjar av det Sorokin hevdar. Steffens let ikkje oss lesarar få del i det Sorokin hev meint, burtsett ifrå det han elles hev skrivne um den ideasjonale kulturen. Eg reknar dessutan med at Steffens stend bak eller styd dei fylgjone han meiner Sorokins syn hev. Fylgjone av Sorokins idear er, slik eg oppfattar det, identiske med Steffens synspunkt

Steffens ser idealsamfundet i ein ideasjonel kultur tufta på økologiske premissar. Han ser ikkje burt ifrå at ein slik kultur er i ferd med å veksa fram. Kva kjenneteikn på at denne kulturen veks fram, er det Steffens ser fyre seg?

Steffens tenkjer seg etter definisjonen hans å døma ein kultur der sers mykje av den mentale og kreative energien i den kulturelle eliten er retta mot det yversanselege. I denne kulturen skal livet i denne verdi berre sjåast på som ei fyrebuing til det ævelege.

Steffens konkretiserar ikkje den ideasjonale kulturen. Utifrå definisjonen verkar det naturleg å sjå fyre seg ei blanding av vitskap og religion, kvifor elles tilknyttingi til eit æveleg liv? Kva er det for ein kultur Steffens tenkjer seg. Er det eit New Age-samfund eller eit miljødiktatur eller vil han innføra eit kyrkjeleg millomalderstyre?

Meiner Steffens at den globale miljøproblematikken vil føra med seg eit nytt styresett som vil stetta trongen til tilhøyrsla og yvetaka rolla til nasjonalismen?

Lars Bjarne Marøy

Hamsun på ranga

Av K. E. Steffens

Arne Tumor:
Knut Hamsun og hans kors
Norgesforlaget 1996

Endå om Knut Hamsuns politiske syn før 1940 vart hardt kritisert av dei fleste sosialistar og liberale, var det stor semje om at han var ein genial romanforfattar som me hadde grunn til å vera krye av. Det var nett dette som gjorde sjokket og vonbrotet so sterkt og djupt i 1940. Den sers omtykte forfattaren forsvara ikkje berre Tyskland og Hitlers nasjonalsosialisme, men han studde frå fyrste stund åtakket på og okkupasjonen av Noreg. Men meir enn det: han studde og forsvara den politiske nyordninga ved Vidkun Quisling og gjekk god for vedtaka og tiltaka som han og ministrane hans gjorde og sette i verk. Sume av desse tiltaka var beint fram kriminell valdsferd, slik som arrestasjon og deportering av dei norske jødane og konfiskering av formuene deira, men ingen protest kom frå Hamsun. Han mislikte nok Terboven og prøvde i 1943 å leggja fram kritikken sin for Hitler, men det var heilt mislukka og det ser ut til at Hamsun var ute av stand t'l ny sannkjenning og vurdering. Dette er sers underleg i ljøs av det ustanslege påstandet om at Hamsun var ein storfelt psykolog, ein menneskekjenar av dei heilt store. Men korleis kunne ein mann som hev fenge skryt som ein innsiktsfull sjelegranskar ovundra ei slik slye som J. Goebbels og endå til senda honom nobelmedaljen sin? Korleis kunne denne store menneskekjenaren skriva Hitlers nekrolog i 1945 og hylla denne ufyselege psykopatens som ein framifrå politikar og visjonær leidar?

Ymse forklåringar og bortforklåringar hev vorte framlagde, men snaudt nokon hev våga å gå radikalt til verks og fella den domen eg held for å vera den rette: Hamsun var ingen stor psykolog og snaudt nokon stor diktar. Eg hev aldri fenge nokor djupare psykologisk innsikt ved å lesa Hamsun, og eg hev aldri treft nokon som på noko konkret punkt hev fenge ei ny og djupare innsikt i seg sjølv, samfunnet og verda ved å lesa og granska Knut Hamsuns verk. (Sjå den vesle artikkelen min "Knut Hamsun - ein stor diktar?" i Dag og Tid 23.5.1996).

Arne Tumor stiller heller ikkje spursmål ved kvaliteten av Hamsuns verk. Derimot syner han oss ein personlegdom med usympatiske drag som tidlegare

gransking ikkje hev drege fram av di ein hev teke Hamsuns versjon for god fisk. Det gjeld namnesaka frå 1933 då ein familie som brukte namnet Nørholmen (namnet på eigedomen Hamsun kjøpte i 1918) vart frådømd retten til namnet, og Hamsuns innsats under krigen for dødsdømde nordmenn.

Ein veikskap ved Tumyrs bok er at han stundom vert for hardslåande og kategorisk og ordlegg seg på altfor agitatorisk vis. Eg er ikkje overtydd om at domen i namnesaka var eit skakande overgrep, eit stygt døme på korleis makta kan te seg andsynes dei ressursvake. Saka er at gardsnamn i eldre tid ikkje vart rekna for personlege ættenamn, men i stor fungerte som ei adresse i bygda. Når ein flutte til ein annan gard eller busette seg i ladestad eller by, var det vanleg at ein ikkje tok med seg og brukte den gamle adressa eller lokaliseringa som etternamn. (Det er dette som forklarar den uhorvelege mengda av etternamn på -sen i Danmark og Noreg og -son i Sverige). Ein kan gjeva gode grunnar for det synet som den juridiske ekspertisen heldt fast ved fram til 1983, nemleg at slektsnamnet åt den familien Hamsun saksøkte var Petersen. Men samstundes må ein òg sanna at tilknyttinga til Nørholmen var rimeleg sterk og at det menneskeleg sett var godt at statsminister Willoch ordna opp i dette i 1986.

Når det gjeld Hamsuns innsats for dei som fekk dødsdom, ser det ut til at Tumor er på tryggare grunn. Han slær fast at der ikkje finst prov på at Hamsun aksjonerte og gong etter gong gjorde kva han kunne for å hindra at motstandsfolk vart avretta. Hamsun påstod det sjølv, men Tumor held fram at "Sand herredsrett ble utsatt for et dikterisk blendverk fra Knut Hamsuns side i desember 1947" (s. 277). På dette punktet er Tumyrs bok ei alvorleg utbjøding til "Hamsun-forskere og litterater" som freistar "å fordreie og redusere dikterkongens landsforræderi" (s. 265). Tumor nemner og kritiserer skarpt sume av desse granskarane, og millom dei finn me Lars Roar Langslet, Terje Stemland, Hans Fredrik Dahl og Lars Frode Larsen. Eg kan ikkje skyna anna enn at Tumor her problematiserer vedtekne "sanningar" som bør tvinga både desse og andre som skriv om Hamsun til ny refleksjon og vurdering.

Tumor rettar i boka svidande kritikk mot det han kallar "arbeiderkorporasjonen", nemleg Arbeidarpartiet og Nygaardsvolds regjering som svekte forsvaret og

forsvarsviljen so fundamentalt at Noreg vart eit tolleg lett bytte for tysk aggresjon i 1940. Tumor skriv krast at ikkje berre "arbeidsfolk og funksjonærer, men også de fleste nordmenn i lederposisjoner var samarbeidsvillige" (s. 241) og omtala endå til høgsterettsjustitarius Paal Berg som "geskjeftig og perfid". Det er interessant å lesa denne kritikken, men han tykkjest vera for einseitig, for abstrakt og "idealistisk" og difor langt på veg merkt av ein uhistorisk etterpåklokskap.

At Hamsun var landssvikar dreg ikkje Tumor i tvil, men han vil òg ha det til at den store forfattaren vart skammeleg og urettvist handsama etter krigen i lag med mange andre som "feilvurderte" i 1940. Derimot syrgde maktthavarane for at politikarane som òg "feilvurderte", eller, slik forfattaren eigenleg ser det, svikta og sveik i 1940, gjekk fri. Men Carl von Ossietzky fær sers heidrande omtale, endå han massivt målbar det same synet på militærstell og krig som "arbeiderkorporasjonen" i Noreg. Der er nok både sjølvmotsegjande og tvilsame plasseringar av folk i Tumyrs bok, og det gjeld òg påstandet om at når Hamsun til slutt fann trøyst i trua på frelsaren Jesus, då var det eit himmelsk motstykke til den føraren han før hadde hylla.

Trass i desse og andre moglege innvendingar, tykkjer eg at Tumyrs bok er eit kveikjande innlegg i eit ordskitte som bør interessera alle norske som hyser interesse for litteratur og søge.

Ny kyrkjelov krev kyrkjeverje

Etter den nye kyrkjelovi som vart sett i kraft frå 1. januar 1997, skal kvart herad ha ein dagleg leidar for kyrkja eller ein kyrkjeverje i minst 50 % post. Etter lovi hev kyrkja no vorte ei eigi juridisk eining som er lausrivi frå kommunen.

Kyrkja skal ha ein dagleg leidar og eit fellesråd, utnemnt av soknene, heradsstyret og bispen. Dette rådet er kyrkja sitt styringsorgan på den administrative og fysiske delen, medan soknerådi framleis hev andsvaret for den åndelege delen. Den fysiske delen femner um økonomi, rettslege spursmål, personalspursmål og styringsandsvar i høve til kyrkja. Heile Noreg kjem til å få sin kyrkjeverjestand utdana i Volda, skriv Nils-Aksel Mjøs til Vestmannen.

Upplæring i å skriva bokmålsnær nynorsk

Av Håvard G. Tangen

Rettskrivingsnemndene og styremaktene hev mange gonger i dette hundradåret sett inn makt for å driva nynorsken og bokmålet næmare einannan under påskot av å arbeida på "folkemåls grunn". At det var nynorsken som laut ut med dei største ettergiftene, er berrsynt for alle som hev augo å sjå med. Bokmålet, eller norskdansken, stod sterkare enn nynorsken, og rettskrivingsmakarane fann tidleg ut at det difor var lettare å skipla målbyggnaden i nynorsken. Ei fylgja av dette tilnæringsarbeidet er at elevane i skulen i dag lærer eit nynorsk mål som i mange stykke er tilmåta bokmålet. Det kann me greidt slå fast. Men kva gjeng denne opplæringi ut på og korleis ter ho seg i bøkene som elevane les og lærer av? Me skal her taka eit lærehefte i nynorsk sidemål i nøgnare augnesyn.

Heftet me hev fyre oss, heiter *Tema* og er skrivne av Jon Hildrum og Bjørn Elling Solheim. Det er ei arbeidsbok for nynorsk sidemål i ungdomsskulen, og meiningi er at elevane skal fylla ut og skriva rett inn i boki. Kvar elev fær soleis eit hefte til odel og eiga - for ettertidi eit minne um den gong dei lærde nynorsk i ungdomsskulen. Utgåva me her skal fara etter i saumane, er fjorde upplaget frå 1989.

Fyrst skal me knyta nokre merknader til sjølve det pedagogiske opplegget i boki. Av tvo tidlege kapittel merkar me oss titlane "Kva seier du?" og "Gjer deg kjend med ordlista!" Opningi segjer soleis at elevane skal byggja på sitt eige talemåls grunn. Det er lettare sagt enn gjort når dei i sju-åtte år hev vorte tuta øyro fulle av bokmålstale og bokmålsreglar. Utgangsstedet deira er slett ikkje skriftløysa og eit klårt medvit um målføret eller talemålet dei nyttar. Mange blandar bokmåls- og målføreformer um einannan i talemålet sitt, og å læra seg nynorsk ut frå sin eigen dialekt tarv ikkje vera nokon beinveg til å meistra målet. Jamvel arbeidsboki *Tema* tek dét - rett nok umveges - inn yver seg, etter di boki til sjuande og sist endar i å oppmoda elevane um å slå upp i ordformene i ordlista. Det er heller ikkje undrande um mange av elevane vert leide av å fylla inn endingar på namnord og gjerningsord i einingi (jf. "set inn rette fleirtalsendingar til substantiva: "Dei fire ung . . . i Prøysen-stua svalt aldri"). Det hadde vore ein fyremun um læreøkene fyrst som sist godtok at skriftmålet nynorsk fylgjer reglar og at elevane ikkje hev vondt av å høyra deim. Sidemålsupplæringi i dag er di verre altfor

mykje merkt av dyrking av regelløysa. Det gagnar læringi til elevane um dei fær høve til å eigna til seg yversyn yver grammatikken i nynorsk. Å lesa grammatikk er ikkje det same som pugg og terp, tvo læringsmåtar som skulen i so stor mun som råd lyt styra undan. Men det er likare og lettare å ha reglane fyre seg i hovudet når du sit og skriv stil enn å triva til ordlista kvar gong det er eit namnord som skal standa i fleirtal eller eit gjerningsord som skal bøyggast i nye tider. - No finst det sume einstaka regeluppset i arbeidsboki *Tema*, men dei stend ikkje i fast og yversynleg hopeheng. Til dømes er det aldri oppklåra at det er sume hankynsord som tek fleirtalsendingane -er og -ene og sameleis sume hokynsord som endar på -ar og -ane.

So sværande eintydigt er det ikkje at boki liksom gjeng ut frå talemålet når nynorsken skal synast fram. For alt på andre sida les me: "Nynorsken og bokmålet er i grunnen nokså like. Dei aller fleste orda som vi bruker i bokmål, kan vi nytte i nynorsk òg. Det er berre skrivemåten og bøyginga som av og til (sic!) er ulik." Fyrst byrjar boki (s. 1) med å leggja ut um kor mykje som "stemmer" millom talemål og skriftmål, men me hev snaudt bladt um til neste sida fyrr pipa fær ein annan låt. Elevane kann berre roa seg ned. Dei kann skriva mesta so som dei gjer i bokmål, i nynorsk òg. Det skulde eg vilja kalla opplegg for å læra å skriva bokmålsnær nynorsk!

Arbeidsboki held seg einast til lærebokformene i nynorsk, og so langt eg kann sjå, er ikkje dei tradisjonelle sideformene nemnde med eitt einaste ord. Læreboknormalen som i dag av sume vert rekna for eit minneleg kompromiss for nynorsk skriveskikk, var eit grovt yvergrep mot den klassiske nynorsken og eit langt stig på den "samnorske" vegen Norsk språknemnd hadde lagt ut på. Læreboknormalen, som vart godkjend i 1959, styrkte bomålsnære former i nynorsken og veikte Aasen-formene. Når so læreøkene meinheld på å læra burt hovudformene etter læreboknormalen, lurer dei seg undan å opplysa um viktige nynorske former som *gamal*, *fylgja*, *sume*, *sumar*, *å døma*, *serleg* o.a. Med 1959-reformi vart desse formene og ei rad andre, som endåtil 1938-målbrigdarane hadde funne miskunn for, nedstøytte i klammor. Læreboknormalen er stundom vid, stundom trong. Serleg synest han vera vid

på den sida som vender mot bokmålet. Til dømes er formene *å ha slått*, *eit brott*, *eit skott*, *mye*, *å høre*, *kjøre*, *trøtt* og *trøst* lære bokformer attmed dei tradisjonelle *å ha slege*, *eit brot*, *eit skot*, *mykje*, *å høyra*, *køyra*, *trøytt* og *trøyst*. Arbeidsboki *Tema* hev so å segja reindyrka dei bokmålsnære formene innanfor læreboknormalen, noko som i grunnen samstavar godt med vegvalet frå 1959 elles. Arbeidsboki nyttar desse formene *utan* å føra upp at andre skrivemåtar og former finst: *Å høre*, *mye*, *da*, *ei stue*, *å kjøre*, *først*, *hennes*, *blei*, *å gi*, *trøtt*, *å komme*, *søndag*, *linje*, *kjøkken*, *auge*, *ein venn*, *eit skott*, *førte*, *eit lys*, *mens*, *spennande*, *eit brott*, *eit unntak*, *ein skole*, *derfor*, *å ha blitt*, *å bli bedt*, *å ønskje*, *eit døgn*, *formiddag* o.fl.

Berre i dei orda der læreboknormalen påbyd å nytta y der bokmål hev ø, hev boki y, t.d. sysken. Elles gjenomfører boki monoftongering, tvifelte medljodaar og anna ljdoverk etter same mynsteret som i bokmål. Berre ord som er nøydde til å ha einfelt medljod, motsett bokmål med tvifelt, er funne verdige til å verta nemnde. Grunntanken skin igjenom: Eleven kann skriva nynorsk på lag som han hev skriva bokmål til no - so nær som for nokre fåe "filleord". Denne tenkjingi botnar evlaust i synet på bokmål og nynorsk som tvo alner av same stykket, tvo målformer av same målet. Det er rangt, men nynorsken lyt lida for det so lenge tanken um dei tvo målformene (eller målføri som det òg vert sagt) er den rådande.

Eg hev røkt etter kva linne gjerningsord som fær te-ending og a-ending. Alle dei som hev tillati bøyging på -te og -t, til liks med bokmålet, fær te-ending: *Ropte*, *smakte*, *talte*, *likte*, *spelte*, *brukte*, *leikte* o.fl. Desse gjerningsordi hev tidt havt a-ending i tradisjonell nynorsk, men når bokmålet hev ei ending som samstundes er lovleg i nynorsk, er lære bokskrivarane ikkje seine um å bøyggja like eins som i bokmålet. Der berre a-ending er tillati som i *å kalla* og *å enda*, hev òg denne lære boki a-ending. Det måtte soleis påbod til um arbeidsboki skulde nytta a-ending.

Elles er ordvalet heile vegen aping etter bokmålet: *Bestemt form* for *bundi form*, for *eksempel* for *til dømes*, *å mangla* for *å vanta*, *å trykke* for *å prenta*, *nabo* for *granne* med meir. Arbeidsboki *Tema* hev ikkje det minste opplegget for å føra elevane inn i det rike nynorske

Til s. 8

Fem ankepunkt mot den norske kyrkja

Av Eyvind A. Dalseth

Eg trur at eg best kan leggja fram mi tru og vedkjenning til den norske kyrkja ved ein kritikk av ho.

Kyrkja som guddomleg institusjon er syndfri - det er ho som forlet synder. Men kyrkja som menneskeleg institusjon er like fylt av synd som livet elles. Ho treng sjølv tilgjeving. Jesus tilgav på fyrehand Peters synd.

So til kritikken:

1. Ho hev for smal teologisk basis. Den evangelisk-lutherske kyrkja er basert på Luthers lesnad av Paulus. Paulus dominerar den lutherske kristendomsformi. Luther var knytt til visse punkt i Bibelen; han stod på einskilde skriftstader, og han tolka ikkje heile bodskapen i Bibelen.

Eg meiner den norske kyrkja hev mykje å læra av den ortodokse kyrkjelege johanneske kristendomsformi.

2. Ho forstend ikkje sin eigen fridom. Etter som tidi gjeng og den historiske kritikken verkar, vert tilknytningi til vedkjenningskriftene (konkordvedtaki) lausare og lausare. Den norske kyrkja må ta spranget yver i ein ny tidsalder med sine problem og sin religiøsitet.

3. Ho er for moralistisk. Religion og moral er ikkje det same. Det beste dømet på det gjev Jesus sjølv i møtet med kvinna som vart teki i hor. Han refeste farisearane med ei religiøs utsegn, ikkje ei moralistisk.

4. Bispekollegiet er for tafatt i lærespørsmål. Bispekollegiet hev læremakti i kyrkja, men det ovrar seg berre i einskilde stridsspørsmål. Men læreverksemd i skulde vera kontinuerleg. Bispekollegiet burde markera seg meir.

5. Ho er for lite sosial. Luther skilde trui frå gjerningane. Men det stend i skriftene sjølv at tru utan gjerningar er daut (Jakobs brev). Tru er ei personleg sak, og opnar for friksjonar og sjølvrettferd. Gjerningane bind oss saman som menneskje. Kyrkja er i dag i ein bås for seg i samfunnet. Det er ei folkekyrkje utan folk, og etter mi mening er det i dag kyrkja si største synd at ho ikkje kjem folkereligøsiteten i møte.

Kyrkja hev ei stor oppgåve. Men ho må no gå i seg sjølv og klårt sanna kva det er som sviktar i kommunikasjonen med det folket ho er sett til å tena.

Frå s. 7

ordtilfanget. Det er bokmålsord som råder frå perm til perm.

Heilt frå bolken "Mye er likt" strikar boki under den slående likskapen millom bokmål og nynorsk. I kapitlet verb fær me høyra um "fleire verb vi kan bøye slik som i bokmål". Dermed ramsar dei upp *kjøre-kjører-kjorte-har kjørt, lære-lærer-lærte-har lært* og ei rad andre. Det kjem ikkje eit pip um at det òg finst d-ending til desse ordi.

Til slutt i boki finst ei tvo-sidors "mini-ordliste" bokmål-nynorsk, men det er mistenkjeleg at me der berre kann finna dei ordi i nynorsk som må ha anna skap enn dei tilsvarande bokmålsordi. Her gjeld ikkje grensone for læreboknormalen lenger. Soleis kann du ikkje slå upp på "nå" i bokmålslista og finna "ho" for nynorsk, for "nå" er då tillati sideform i nynorsk, må

vita. Heller ikkje bokmålsordi "søster", "bøtte", "bare", "drøm" og "strøm" finst i denne lista, venteleg av di elevane kann nytta desse ordi ubrigda i nynorsk òg. Det er visseleg ikkje sagt klårt, men fyremålet er å minka motsetnaden millom dei tvo måli ved å dylja ei mengd tradisjonelle former i nynorsk.

Etter samsvarsbygningi vart valfri i nynorsk ein gong i 80-åri, hev truleg mange lærarar som gjev sidemålsopplæring slutta med å gjeva elevane opplæring i korleis tilhøvet millom subjekt, partisipp og gjerningsordi vera og verta plar vera i nynorsk. Tema gjeng stilt utanum samsvarsbygningi.

Med arbeidsboki Tema fær dei som hev meint at den offisielle skulenynorsken vert lempa etter bokmålet, syn for segn.

Blad med yringsfridom og fritt ord på fana

Bladet *Alternativt Samfunn* kjem ut med fire store nummer på gode 60 A4-sidor i året. Even Lorch-Falch er utgjevar og bladstyrar, og tilskrifti er P.O. Boks 156, 2401 Elverum. Bladpengane er 150 kroner året.

Bladet hev tingarar i fleire nordiske land og reknar seg for eit fritt og ubunde kontaktorgan og eit forum for menneske som vil vera med i samarbeid for ein annan og betre samfunnsskipnad enn den som no trugar velferdi og tilværet til menneskja. Personane bak bladet *Alternativt samfunn* er ingen "organisasjon", og vil ikkje skipa nokor ekskluderande rørsle i tradisjonell tyding, men er eit fritt hopelag som legg vekt på fri tenkjing, livsnært personleg andsvar, og ynskjer eit ope samarbeid med alle som søker etter alternativ til dei sundbrytande og konfliktskapande grunndrag i samfunnsorganismen. Dette etter innføringsordi i bladet - i nynorsk umsetjing.

Alternativt Samfunn kjem utan offentlege tilskot, og lesarane sjølv er med og skapar "lina" til bladet. Som sjølvsagt òg hev ei redaksjonell "lina". Bladet talar imot alt som hev med sentralistisk og monoman maktutfalding å gjera. Alle med noko på hjarta fær fritt koma til ordes utan sensur, segjer bladstyraren. Det er sant. Sjeldan eller aldri ser me eit blad so ope og som tek yringsfridomen so på ålvor. Folk som kjenner seg utestengde frå offentleg ordskifte og vanskeleg slepp til elles, set farge på innleggi. Du møter både ytste vinstre og ytste høgge. Som det må vera i eit ope talerøyr med yringsfridom og pluralisme i høgsetet.

Same rett for tater som for jøde

At norske myndigheter vil gi erstatning til jøder som ble fratatt sine verdier under 2. verdenskrig, er viktig og riktig. Hva som skjedde med jødene, var kjent for de nordmenn som var i England fra august 1942 (Norsk Tidend, London, 9/12-42). Også hjemmefronten visste jødernes skjebne fra september 1942.

Så heter det at norske myndigheter bare vil gi moralsk oppreisning til taterne. Hvor er logikken bak en så hårreisende forskjellsbehandling?

Dette kaller *Alternativt Samfunn* for fordommer og rasisme overfor den minoritet som kaller seg "de reisende"! De ble sterilisert, lobotomert og frasjålet sine hester av såkalt "gode" nordmenn!

Or *Alternativt Samfunn* nr. 4 1996.

Attegroing i fjellet

Av Arne Horge

(Stykket er på hallingfarga mál og hev stade i "Hallingdølen").

Går du upp Vestlie i Ål mot Dyna der fjellet slepper seg ned mot Briskjitetjedadn, råkar du på Steinstølen. Han ber namnet sitt med rette. Her er safsent mykje stein, men ogso god jord og frodige hamningar kringum haugadn, i viermyradn og i leinidn upp mot Dynaryggen.

Helde inkji er det lang sletten frå Steinstølen og over til nesningstøladn. Det var frå den kanten e kom, e trur det var fyrst på 50-talet, og e var berre småguten. På Steinstølen råkte e Anne og Nils Dalseide og vart vel motteken. Det hende at e synte byfolk vegen til Dyna, og dei kvilde på Steinstølen og kjøpte kald mjølk hjå henne Anne. Men kom e åleine vart det seinare ofte til at e låg notte over hjå henne Anne og Nils.

Tide stod still på Steinstølen, totte e. Her var det ingen som masa på meg. Og i lag med Nils vandra e like lukt inn i eventyret, for det var gut som kunne fortelja det, han Nils, um motorsykkelkøyring med Harley Davidson med sidevogn på ville vestlandsvegar, Hardangervidde i snjø og uvær med hest frå Eidfjord, fart og spaning, vakker kjærleik og beisk daude, og sløge fellu ein kunne koma ut for i handel og vandel. E totte e lærde utruleg mykje. - "Nei du far, du far", sa ho Anne.

Anne og Nils Dalseide voro kårfolk den gongen. E trur det var slik at Nils handla til seg ein fire-fem kydn på Vestlandet um våren, og so soto dei med desse kyodne på Steinstølen um sumaren, og so selde han Nils dei att um hausten. Stølingi var på hall. Det var kjerreveg berre til Oddetjednadn, resten av vegen fram til Steinstølen var det anten å leggji kløv på hesten eller køyre med slodde.

Men endå um stølsdrifte minka, gjekk det ein drug vedakok kor sumar. E var med Nils og reiv brisk. Brisken la me upp i haugar til turk. Og so var det brune turre fjorgamle haugar som me lesste på slodde og køyrde ned til vedaskålen. Me rivo brisk upp mot Vesle-Brenna og Mosa-haugen og Strupen, trur e det var, og me køyrde med ei fjordamerr som heitte Hoffsdokka. Han Nils hadde ein haust for lenggi sidan kjøpt mor å Hoffsdokka frå ei hestedrift som kom med toget, og då var følet hennar so nyleg teke burt at mjølkji rann or henne, fortalde han. Det var nifst

for meg å høyre at verde verkeleg kunne vera so vond. Og me lesste svære loss, kasta brikjirakadn til vørs, og berre dei dotto nedatt på lasset vorto dei som regel med. Sjøl um det var ei driftsform i oppløysing e fekk leva med i, har desse minnuadn frå Steinstølen alder sleppt taket i meg. Serleg i dei seinare år, no som det bli tala so mykji um attegroing tå hamne i fjellet, har e kome opplevingadn på Steinstølen i hug. Den gongen trudde e at me berre stelte til ved, men ho Anne og han Nils visste nok at me ogso gjorde gagns arbeid for å halde hamne uppe.

Dette arbeidet har det sjølsagt vorte slutt med. Det ryk ikkji lenger frå kokehuset på støladn, og skulde det bli nørt upp, so kjem veden helst på bilvegen frå nede i bygde. Men enno er det ikkji kome bilveg åt Buglebjørk. Det er eit stølslag på nesningssida myljo Ridalen i Torpo og Rukkedalen i Nes. Kor haust i sauesanken plar e liggji ei nott eller to i bue åt benkasame folk på Buglebjørk, og som regel i lag med Edvar Klype. Upp mot der fjøset stod, veks brisken grov og frodig på fin vollmark, og Edvar og eg har teke til å rive og klyppe og leggji i haug for å ha ved til bue. Me har drivi på nokre år no, og i haust meinte Edvar at me hadde røa hamn åt i alle fall ei lambesøye. Me laut læji. Det er jaddi langt att

Å meine seg til å stelle på fjellhamne ved å apa etter gamlemåten er ikkji liv laga ved dagens bruksmåte. Men e har tru på å arbeide i lag, drive med dugnad og rå seg til motorisert spesialreidskap som ikkji må vera for tung, og so seta kreftidn inn på upplendt god mark, leggji i haug og brenne. Ein kunne sjølsagt sprøyte gift mot brisk og fjellbjørk frå fly. Då vilde åkrar med turkrakar koma til å skjemme fjellet, og forbrukaradn sjå på kjøtet vårt med uvilje. Eller ein kunne valse unætt ned med digre maskinbeist. Då vilde me laga ubotelege sår i lendet og få folk flest imot oss. Men helst burde unætt kunne seljast for å betala attende noko for røinge. Det vilde vera god hallinggjerd. Ved og flis tå bjørk og brisk kan vera ein veg å gå. E las nett eit stykkji i bladet "Norsk Skogbruk" um bruk tå greini og stuv etter timredrifti i Sverige. Medisin, krydder og pynt kan vera andre stikkord. Me som brukar fjellhamn åt dyre våre kan ikkji ustraffa la fjellet liggji tiår etter tiår utan stell. På eitt eller anna vis lyt me ta uppatt tråden etter Anne og Nils Dalseide og den tide dei tilhøyrdde.

Ordboksarbeid

Institutt for nordistikk og litteraturvitskap ved Universitetet i Oslo hev ei eiga deild for leksikografi, som hev 3 underavdelingar: for bokmål, nynorsk og gamalnorsk. Avdeling for leksikografi gav i fjor ut for andre gong årsskriftet *Ord om ord* med Boye Wangenstein som ansvarleg redaktør og Gudmund Harildstad som redaksjonssekretær.

Skriftet orienterer om verksemda ved avdelinga i 1996, og i ei rekkje artiklar fær me kjennskap til problem, framgangsmåtar og resultat av leksikografisk strev og arbeid. Sume av artiklane er av det meir tekniske slaget, men alle som hyser interesse for norsk språk og litteratur vil finna stoff som er kveikjande og gjev ny kunnskap og innsikt.

Veteranen Alf Hellevik skriv greidt om tilhøvet millom målføre og bokspråk i ordbøker, og konkluderer med at "det er uråd å dra opp ei skarp grense mellom dialekt og riksspråk". Sidan min faglege bakgrunn er meir idéhistorisk og litterær enn filologisk, likte eg serleg godt det ein frende av meg med namn og ætt frå Volda, Hanne Lauvstad, skriv om talord og faste uttrykk, der ho millom anna opplyser at ein "sjusovar" opphavleg *ikkje* var ein som sov til klokka 7 eller seinare! Elles kan nemnast at Dagfinn Worren greider ut om *Dictionary of American Regional English* og slær fast at der er "ingen prinsipiell skilnad på materialet til denne nasjonale regionalmålsordboka og NO" (Norsk Ordbok), og Laurits Killingbergtrø avsluttar artikkelen sin om ordboksdefinisjonar med døme frå kryssord som han litt overraskande kallar "ein folkeleg variant av leksikografi".

Ord om ord er eit framifrå tiltak, og intereserte kan få skriftet frå INL, Avd. for leksikografi, Postboks 1001 Blindern, 0315 Oslo.

K. E. Steffens

Nynorsk storsiger på Rennesøy

I krinsane Østhusvik og Rennesøy i øyheradet Rennesøy nordanfor Stavangar var det skulemålsrøysting 11. februar. Målfolk gjorde godt arbeid fyre røystingi, millom anna med mållinnlegg i bygdebladet *Heimdrag*. Utfallet var ein storsiger for nynorsk. 53-54 % av dei røysteføre møtte, og fire av fem røysta for nynorsk, i alt 520 menneske. 19,5 % vilde ha bokmål.

Dansk kulturmann som vart brubyggjar i Norden

Av Ludv. Jerdal

Det var i 1996 100 år sidan Jens Marinus Jensen vart fødd. Han var høgskulestyrar, forfattar og folketalar med heile Norden til arbeidsmark. Journalist Ludv. Jerdal tek i denne artikkelen fram minnet um ein dansk grundtvigianar som òg vart ein varm Noregs-ven.

Jens Marinus Jensen, det er eit namn som hev god klang i vårt granneland Danmark. Han gjorde ein stor innsats som folkehøgskulestyrar, forfattar og folketalar. Men namnet hans gjekk lenger, det vart kjent i heile Norden. I Noreg vart han so velkjend at han vart riddar av St. Olavs Orden. Og han var utnemnd til heiderslagsmann i Noregs eldste mållag, Vestmannalaget i Bergen.

Første møtet mitt med den joviale og hyggjelege danske mannen var i Trondheim sumaren 1946, på den norderlandske ungdomsstemna i Nidarosdomens by. På ei storstemna i friluft tala formennene i dei frilynde ungdomssamskipnadene: Danmark, Finland, Færøyane, Island, Sverike og Noreg. Det programmet vart sendt i NRK. Litt etterpå råka eg den kjende Bergens-redaktøren Erling Lauhn. Han hadde med stor interessa høyrte programmet i radio. "Dansken var best!" sa Lauhn. Og eg var samd i det. Dansken Jens Marinus Jensen tala som formann i *De danske Ungdomsforeninger*. Og han kom inn på det me hadde av sams kulturell arv i Norden. Konklusjonen hans var: "Thi vi har gået i skole hos den samme læremester: Grundtvig!"

Møtet med Jens Marinus Jensen i 1946 vart innleidingi til ein venskap som varde til han gjekk burt i 1977, vel 80 år gamal. Han var høgskulestyrar ("forstander" som det heiter i Danmark), fyrst på Brøderup

Jens Marinus Jensen

Høgskole i 15 år. Deretter var han i mange år styrar av ein høgskule i Århus der han gjorde ein stor innsats ogso for arbeidslaus ungdom. Han var ein fyregangsmann i tiltak med å få bondeungdom og arbeidarungdom til å kjenna seg meir på bylgjelend. Til dei grundtvigske høgskulane var det lenge helst bondeungdomar som kom. Jens Marinus Jensen var med og synte arbeidarungdomen vegen til desse skulane.

Ungdomsførar og folketalar

Han var ein framstående organisasjonsmann. I 18 år var han formann i De danske Ungdomsforeninger, systerorganisasjonen til Noregs Ungdomslag. Den formannsplassen førde til at han mange gonger vitja dei andre Norderlandi. Han hadde ein serskild kjærleik til Noreg. Han var jangamal med dikteren og folketalaren Jørgen Bukdahl, dikteren som skreiv bøkene *Norsk national Kunst* og *Det skjulte Norge*. Dei tvo var gode vener. Som Bukdahl var Jens Marinus Jensen levande

interessert i Ivar Aasens målreisingstanke, i Grønlandssaki den gongen den saki var aktuell, og han var aktiv i arbeidet for at Island skulde få sine gamle handskrifter att frå Danmark.

Jens Marinus Jensen hadde *ordet* i si makt. Både når han skreiv og når han tala. Han skreiv nær 40 bøker, millom deim er *Nordens Ungdom* i tri band, *Strejftog i erindringen* med livsminne, *Fra Missionshuset til den grundtvigske lejr*, *Mellem fjeld og fjord* med skildringar frå Noreg, bøker um Fridtjof Nansen, Roald Amundsen, ei samling fyredrag finst i boki *Levestandard og livsstandard*. Ei bok um *Norske profiler* høyrer òg til forfatterskapen hans.

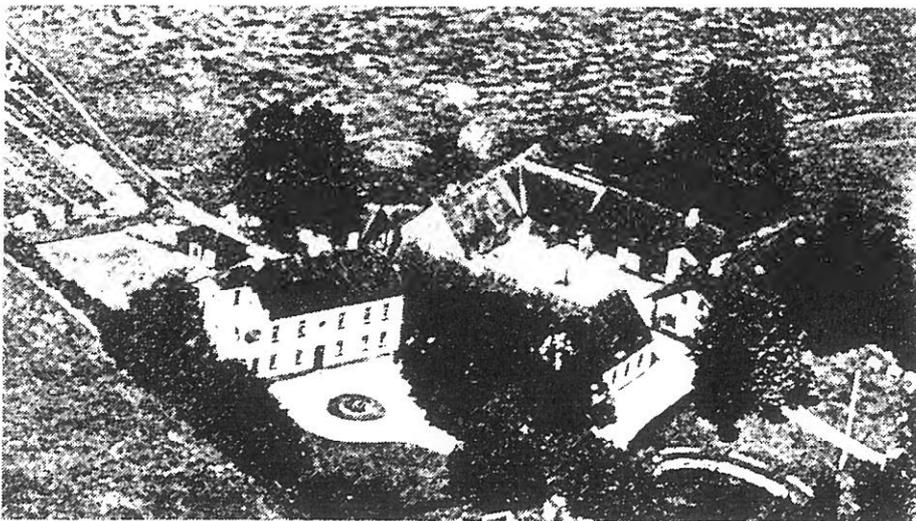
Han var ein av dei som talde i dansk kulturdebatt. Som høgskulemann rekna han seg for "tradisjonell", dei skulane han styrde høyrde til dei "historisk-romantiske", og han sette Grundtvigs tankar uendeleg høgt. I mange år var han formann i den foreiningi som dreiv "Valgmenigheden" i Århus.

Vitja Noreg 130 gonger

Han hadde ein serskild kjærleik til Noreg. Han reiste mykje i Danmark som talar, og han hadde mange talarferder til Noreg. Han hadde vitja Noreg um lag 130 gonger, og med sume lange opphald. I årevis var han reiseleidar for danske ungdomar som dermed fekk læra landet vårt å kjenna. Reknar me dei ferdene med, so hadde Jensen budd i Noreg i på lag tvo og eit halvt år.

Han hadde ei umåteleg arbeidskraft. Attåt alle bøkene og alle fyredragi skreiv han jamt artiklar i det danske Høgskolebladet, i Jyllandsposten, Aarhus Stiftstidende, Kristeligt Dagblad og andre blad. Frå talarferdene sine hadde han mange gode minne. Han fortalde spøkfullt um den gongen i etterkrigstidi - i 1948 - då han fylgde dei tvo talarane Jørgen Bukdahl og Hal Koch til "banegården" i Århus, og på restauranten vart det tid til "en bøf og en pilsner til hver". Det var framleis tunt øl i den danske etterkrigstidi, mest skum. Då sa Bukdahl: "Lad skummet stå, så bliver det til øl." Tvo gonger var Jensen talar i Vestmannalaget. Eine gongen var på ein kappleik i folkemusikk og folkedans. Fullsett sal i Gimle, og stort program. Han meistra umleggjingi storveges, tok dansk humør i bruk, og kåserte festleg. Han var sjølv jyde, og han fortalde um tri danskar som var samla ved båra til ein god ven. Dei

Til s. 11

Brøderup Højskole der Jensen var styrar i 15 år

Frå s. 10

vilde gjeva ei minnegåva til han som låg i kista. Den eine la ein hundradkronesetel i kista, den andre kom òg med ein hundradlapp. Den tredje var ein jyde, og jydar liknar på norske vestlendingar, sa Jensen. Jyden skreiv ein sjekk på 300 kronor, og tok dei tvo hundradsetlane!

I 1976 fylte Jens Marinus Jensen 80 år. Me hadde då vore vener og bytt brev i 30 år, og eg vart beden til festsamkoma på Hotel Marselis i Århus. Det vart eit festlegt grundtvigsk lag, med høgskulestyrar og forfattar og valgmenighedsprest Poul Engberg til hovudtalar, og typisk for Jens Marinus Jensen var det at han ikkje vilde at dei skulde talast um *han*. Emnet skulde vera "Norden og Europa". Den som hev møtt danske høgskulefolk i ei sovori feststund gløymer det aldri.

Jens Marinus Jensen vart påskyna i heimlandet sitt. Og i Noreg vart han heidra med Riddarkrossen av St. Olavs Orden. Og tilliks med jamaldringen Jørgen Bukdahl vart han utnemnd til heiderslagsmann i Vestmannalaget, Noregs eldste mållag. Han døydde i 1977. Seinare er enkja hans, Ellen Jensen, ogso heidra med heiderslagsbrev i same laget. Ho var med han på mange av Noregs-ferdene hans.

Frå indremisjon til grundtvigianisme

Jens Marinus Jensen var jyde, fødd i Fasterlund og oppvaksen i ein heim og eit miljø som var typisk indremisjonsk. Han hev skildra dette miljøet meisterleg og med vyrndad i boki *Fra Missionshuset til den grundtvigske lejr*. Han fortel um kjende vekkjingspredikantar i Vestjylland, og um deira strenge forkynning. Han gjev sterke prøvor på vekkjingstale; men han legg til at det var ålvor for forkynnarane. Dei skyna berre ikkje at det var eit åndeleg og kristeleg liv ogso utanfor den retning som dei sjølve tilhørde.

I 15 års alder kom han ut i arbeidslivet, og på den nye staden fekk han høyra andre talarar. Jeppe Aakjær tala, og han las dikt som gav sterke inntrykk. Ei tid etter vart Jens Marinus Jensen elev på Frederiksborg Højskole i Nordsjælland. Der møtte han grundtvigianismen, hjå forstandar Holger Begstrup og dei andre lærarane. Her var det "høit til loftet og vidt til veggene". I Begstrups høgskuleimar møtte han Grundtvig og det opne kultursynet på menneskelivet: "Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord som det, jeg vilde ej med kongers bytte".

Og no byrja ei fri utdanning, og deretter fylgde ei stor gjerning på dansk kulturmark, og i heile Norden. Røysti til Jens Marinus Jensen er levande, i bøker og artiklar som kan gjeva oss rike tankar, 100 år etter han vart fødd.

Norsk Allkunnebok

Gudmund Arildstad nemner i innlegget sitt um "Håløyg" at forfattarane Lars Jaastad og Birger Jaastad er umtala i Store norske leksikon. Dei er sjølv sagt òg umtala i den nynorske Norsk Allkunnebok i 10 band, det byrge storverket til Hans Aarnes.

Det meste av innhaldet i Norsk Allkunnebok er skrivne på a-mål med hovudformene frå 1938. Men same um dette leksikonet kom i det mest rabiate samnorskstaket, er målet i allkunneboki likevel ikkje helt einsretta. Severin Eskeland, Knut Robberstad, Eirik Hirth og andre medarbeidarar skriv på i-mål; Eirik Hirth var m.a. meister for den etter måte lange utgreidingi um Bergen. Det er på tide å planleggja ei ny utgåva av Norsk Allkunnebok, førd fram til dagen i dag. Og med same tvomåls romfang som sist, men slik at i-formene fær tilsikta større plass. Pengar? Pengebingen rausar yver, og staten hev aust ut pengar på det som er mindre verdt i Noregs land. Kostnaden svarar ikkje til meir enn ein millomstor fallskjerm!

Maktkamp

No hadde han sovna.

Til sist.

Han låg ihopkropan. Som i fosterstilling.

Stundom snykta han endå, hikste til, snudde seg uroleg.

Den raude nattdrakta hadde glide opp, var nok for lita.

Guten voks så sterkt for tida, strekte seg for kvar dag.

Han hadde grete seg i svevn.

Var nok overtrøytt, og i verste trassalderen.

Alt var gale: maten, kleda, sengja han skulle liggja i.

Så var det den gamle maktkampen mellom feder og søner.

Ein ulik kamp når den den minste var så veik og liten.

Men med tida ville det bli annleis.

Heilt omsnutt, visste faren.

Han burde ikkje bli sint, ikkje riste han og kjepte.

Men det var så vanskeleg når tida traust og sonen somla så grenselaust.

For sinnet og styrken til den vaksne mannen gav guten opp.

Han gret sårt ei stund, så såg han på faren gjennom tårene og sa: "Syng kjære lille dutten min, papa."

Då var det med eitt faren som var minst.

Helge Årøen

Tam

Av George Mackay Brown
Til norsk ved Johannes Gjerdåker

George Mackay Brown vart fødd i Stromness på Orknøyane i 1921, der han òg, etter læreår i Skottland, vart buande all sin dag. Han skreiv dikt, noveller, romanar, barnebøker, essay og skodespel. Emne for nesten alt han skreiv, fekk han frå det heimlege miljøet på Orknøyane, frå samtid og frå segn og historie, men innlevinga er så sterk at han både i dikt og prosa talar til menneske i alle land, og han vert i dag halden for å vera ein nyskapar i den engelskspråklege litteraturen i si tid. George Mackay Brown døydde våren 1996. Novella "Tam" står i samlinga "A Calendar of Love", London 1967.

Det var ein gong ein ung orknøying som heitte Tam. Han budde i lag med mor si på eit leiglendingsbruk millom haugane. Det var ein snaud gard, og godseigaren var ein hard mann. Mang ein vintermorgon laut Tam trakka ein lang veg til stranda på Birsay for å samla skjel og tang når det ikkje var mat i huset.

Til sist, ein vinter, vart det så knapt at Tam ikkje kunne halda ut lenger. Han tok ei avgjerd, så snart våren kom, ville han fara til Stromness og ta hyre på ein båt til Hudson Bay eller til Davis Strait. Han la dette fram for mora og sa at berre han arbeidde hardt og var med der ute i nordvest, kunne han kan henda koma attende til Orknøyane med ein sekk full av pengar. Då kunne ho få ei sømeleg gravferd og kvila hjå fedrane på kyrkjegarden, og han kunne kjøpa ei ny ku og ein ny plog og ei ny klokke til vestelumma om sundagane.

Lovnadene roa den gamle kona, og ho gjekk med på det han sa. Ein morgon i mars traska Tam den regnvåte vegen til Stromness. Han bar støvlane i eine handa og eit knyte i hi. I knytet var to usmurde brødleivar, eit hardkokt egg, og ein Bibel.

Hamna var full av master då han kom til byen, og gata var full av framande sjøfolk og bondegutar, alle, slik som han, på veg til dei store kvite havstykka fire-fem hundre sjømil nordvest for synsranda.

Det fyrste Tam gjorde var å gå til hyrekontoret. Hyresjefen såg vél på han, merka seg kor breid han var over herdane og det vare, faste ljuset i augo på han. Så la han ein fjørpenn i neven på Tam og bad han skriva under på skjemaet. Tam skrykte dugeleg på skallen og greidde det.

"Skipet sigler i morgon tidleg", sa hyresjefen. "Kvar skal du sova i natt?"

"Kanskje tremenningen min, han Jock, vil hysa meg", sa Tam.

Hyresjefen gav han eit dunk på oksla, og Tam fór av stad for å sjå etter huset til Jock, tremenningen sin.

*

Jock var skomakar og budde i ei myrk sidegate. Han var svært religiøs og hadde merkelege idear om synd og rettferdigjering. Han var enkjemann og hadde tre klårøygde døtrer med eplekinn, alle tre kring den søte tjuårsalderen, som tre kvetsar kring ei flatklemd plome. Dei gjorde godt arbeid for Jock. Dei heldt huset hans så reint som eit skrin. Kvart skriftord hekk rett på vegen, det fanst ikkje kongrovev på noko av dei. Når han gjekk til møte på Sabbat-morgonar, var det ein press så kvass som ein kniv i buksene hans. Dei tre gjentene hadde desse namna: Bella, Jamesina og Margaret-Ann.

No var Jock verdsleg nok òg til å setja pris på dei gode gjerningane døtrene gjorde for han. Han ville ikkje at den minste grand skulle gå til spille av trivnaden dei forsynte han med. Så unge menn vart frårådde å koma nær huset. Og Bella, Jamesina og Margaret-Ann vart frårådde å gå ute og spasera om kvelden. Stundom gav Jock dei ein klaps på øyra for å gjera klårt kva han meinte.

Så dei tre gjentene hadde funne seg i å verta attergløymmer og gjekk attende til hushaldet. Men stundom kunne kvar og ei av dei, når ho var åleine, dra eit djupt sukk frå botnen av bringa.

Då kom Tam og spurde om han kunne få vera ei natt.

Jock glodde på han, men tok imot han, for han kunne ikkje godt nekta sin eigen tremenning.

Bella, Jamesina og Margaret-Ann stod langt innom dørstokken, dei såg på han med augo som var blide og vare på same tid, dei likna duver, når eit barn kjem i blant dei og smuldrar opp ei kake.

Etter midnatt måtte Tam stiga opp or senga og gå ut eit ærend, og då han trivla vegen sin attende til senga i myrkret, fann han seg brått innfløkt i mjuke varme menneskelege armar. Han hadde gått inn i feil rom, men mistaket gjorde han

trollbunden og gav ikkje tanke på retrett. Han låg der han var, og stjernene vandra over gluggen, ein stor frygdefull legion. Det einaste som den fåvise guten kunne seia var: "Bella ... Bella ... Bella".

Han vakna frå dårskapen sin i ein flaum av ljøs som skein ovanfrå over Bella og han. Det var Jamesina med eit talgljos i handa. Augo hennar, endå om dei var tunge av svevn, var mjuke og dragande.

"Tam", sa ho, "du må koma med meg no, elles må eg seia det til han far".

Mildt og stødt skauv Bella han inn i armane på Jamesina, og ljuset vart blåse ut. Natta var ei hule av drypande søtt, der han låg overfløymd og uttømd, men sigersglad i sin manndoms venleik og styrke.

Den fyrste morgongråen eima over gluggen, og førde han attende til menneskeleg tilvære med sitt sorgmod, for han høyrde låg, tung gråt attemed vindauga der bregneblomen stod, og der sat den yngste systera, Margaret-Ann med andletet gøymt i nattserken.

"For Guds skuld", sa Jamesina, "gå no og trøyst stakkars gode syster vår, Margaret-Ann".

Slik hende det at før sola skein over Orphir-haugane, hadde Margaret-Ann slutta å klaga, og Tam steig for tredje gong ned i dei djupe myrke vatna til kjærleiken, der bylgjene i all æve slær med ein vill, uviss, frygdefull rytme mot dei tragiske strendene til livet.

*

Neste morgon siglde Tam av stad mot nordvest og vart aldri meir spurd.

Den gamle kona døydde åleine på den vesle garden millom haugane. Og tre vakre born, alle tre fødte den same veka, leika på troppa i sidegata der skomakaren Jock budde.

Norsk idiom

Namnordet *idiom* kjem etter oppslagsbøkene av gresk "idioma" og tyder *språkleg sermerkje*. Det tilhøyrande eigenskapsordet *idiomatisk* vert bruka um den sereigne målføringi for eit språk. Sume vil kalla idiomatisk eller sermerkt norsk målføring for *mynstergild*.

Kva er sermerkt norsk målføring? Ein gamal regel segjer at me skal vera varsame med bruk av s-eigeform. Det skal helst ikkje knytast meir enn *ei* ending til ord, og det tyder at eigeforms-s helst berre bør setjast til eit ord i ubundi form. Og han tolest best etter medljod (konsonant). "Guds ord" og "ein manns æra" er greidt nok; det same må vel segjast um "gutars påhitt" og "gjentors leik". Derimot helst ikkje "gutanes påhitt", "gjentones leik" - eller "mannens æra". Endå bunde hankjønn eintal (mannen-s) toler eigeforms-s betre enn hokjønn og inkjekjønn. Me bør heller finna andre ordleggjingsmåtar, som preposisjon (*til, åt, på* o.a.), pronomen, sin-eigeform som vinn fram yver heile landet, eller samansetjing (gjenteleik). Einskilde eldre eigeformer heng att i sume ord og ordlag, som "gudsens sanning", "mannsens æra".

Ein annan sermerkjande norsk ordleggjingsmåte er den duble bundne artikkelen, fyrstelt og etterstelt. Dette finst i levande norsk folkemål yver heile landet, i samhøve med svensk, men ikkje med dansk. "Det norske hus" skulde heller heita "Det norske huset". På same måten som det heiter "den rike mannen", "den friske vinden", "den kvite ulli", "det raude eplet", "dei store stykki", "dei høge fjelli", "dei nye båtane" osv.

Her hev det vore synda styggjeleg mykje, og heilt frå skriftmålet vårt var på opningssteget! So òg av framskotne målskrivande! Kanskje av den villfaring at på høgtidsmål - høgprosa - var dansk målføring best?

Ikkje denne hovudregelen heller bør fylgjast heilt *mekanisk*. Nikolaus Gjelsvik skriv um dubbel artikkel s. 97 i *Von og veg*, ei framifrå god bok i norsk målføring, for Gjelsvik evna å *lyda* etter naturleg folkeleg tale. Serleg hokjønnssord på -ing toler ikkje lett den duble etterhengde artikkelen: det lyder betre med "den store velsigning" enn med "den store velsigning". For framandord gjeld stundom det same: "Båe semester" kling betre enn "båe semestri (semestra)". Og "dei siste nummer" kling likare enn "dei siste nummeri". Ivar Aasen nemnde at kjem ei relativsetning etter namnordet, kann den etterhengde artikkelen falla burt. Heller ikkje dette gjeld slavisk; til dømes bør me skriva "den parten som fell på einkvan". Og i fleirtal bør dubbel artikkel jamnast vera med: "Dei partane (stykki, lutene, mengdene osv.) som høyrer til", "Dei fyresegnene som er gjevne i lovi".

Merk at eit lite restupplag av *Von og veg* finst hjå Norsk Bokreidingslag. Og frå Vestmannen kann du få eit sakregister til boki.

Jostein Krokvik

Fyresegnene for Vestmannen

Fyrste nummeret av Vestmannen kom ut den 30. mars 1985 med Vestmannalaget til utgjevar. Det var ikkje innlysande kven som skulde taka på seg utgjevingi; Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet var nemnde. Når det vart Vestmannalaget, var nok *ei* årsak at dette laget stod sterkast i pengevegen og kanskje kunde verta ei trygd og ryggstyd for bladet økonomisk. Dette hev slege til; laget hev synt stort andsvar. Og so gjorde dåverande formann i Vestmannalaget, Ludvig Jerdal, bladet til ei hjertesak med skrivning og anna. Og Leidulv Hundvin hev fylgt opp.

Etter at fyresegner var vedtekne i stjorni, vart dei godkjende av lagsmøte 15. desember 1988. Dei var prenta i Vestmannen nr. 1 1989.

Sume hev undrast på tilhøvet, Vestmannen/Vestmannalaget og me prentar fyresegnene nedanfor. Det hev elles gjenge so lenge at det kanskje er tid å *evaluera* fyresegner og tilhøve no - for å bruka eit moteord.

Um § 3 i fyresegnene (Stjorn) var det tvil. Skulde det veljast særskild bladstjorn, eller skulde tenesta liggja på vestmannalagsstjorni? Det siste hev vorte fylgt utan eigenleg dryfting.

I fyrsteningi var det formelt eigen forretningsfører attåt bladstyraren, men i røyndi fungera bladstyraren som forretningsfører (= driftsstyrar, disponent) med ein rekneskapsfører attåt. Dette vart formelt fastslege etter at prenting og bladutsending vart lagt til Fiskåbygd. Det er etter bladstyraren si meining det best tenlege i eit lite bladtiltak som Vestmannen.

Fyresegnene:

§ 1. *Namn*

Namnet på bladet skal vera *Vestmannen*.

§ 2. *Fyremål*

Fyremålet for bladet er å reisa og odla norskt mål og gjera sitt til å halda uppe måltradisjonen frå Ivar Aasen i stil, skrivemåte og ordval, so langt som det til kvar tid let seg gjera. Bladet skal òg arbeida for å fremja norrøn og norsk kultur, gjera kjent og verna um grunnsynet soleis som det er utforma i lover og fyresegner for Vestmannalaget ("Vestmannasynet").

§ 3. *Stjorn*

Stjorni i Vestmannalaget er stjorn for bladet Vestmannen. Bladstyraren og forretningsføraren hev møte- og talerett i bladstjorni.

§ 4. *Bladstyrar*

Stjorni i Vestmannen tilset bladstyrar og forretningsfører. Bladstyraren skal i alt sitt arbeid verna um og fremja fyremål og grunnsyn for bladet og elles ha rettar og plikter i samsvar med "Redaktørplakaten"

§ 5. *Eignaluter*

Vestmannen er utgjeve av Vestmannalaget; men bladet ber sjølv andsvaret for eignaluter og skuld. Dersom bladstjorni skulde finna det uråd å gjeva ut bladet vidare, skal eignalutene gå yver til Vestmannalaget. Um Vestmannalaget skulde verta oppløyst og bladstjorni ikkje ser seg råd til å gjeva ut bladet lenger, skal eignalutene gå yver til Halldor O. Opedals fond for norsk målreising og måldyrking.

§ 6. *Brigde i fyresegnene*

Fyresegnene er fastsette etter vedtak i Vestmannalaget 15. desember 1988. Dei kan brigdast berre med tvo tredjedels fleirtal av dei frammøtte på vanleg årsmøte i Vestmannalaget.

Klypp frå "Øvre Smaalenene", Askim, 10/12-1996:

Hobøl-dialekten er på plass i cyberspace

Som det første fylkesmålslaget i Noregs Mållag, har nå Østfold Mållag sine egne internetsider. Mållaget i fylket kjemper en hard kamp på flere fronter. Ikke bare skal det prøve å heve statusen til dialekten i Østfold, som tradisjonelt er en av lan-

dets lavstatus-dialekter. Østfold Mållag arbeider også for å øke interessen for nynorsk innenfor Østfolds grenser. Så for at millioner av data-brukere over hele verden skal interessere seg for nettopp vår dialekt, har Østfold Mållag

gjort det mulig for dem å laste ned levende tale fra Hobøl. Hvis du er litt i tvil om hvordan du egentlig bør snakke i Hobøl - eller rett og slett er nysgjerrig: Østfold Mållags hjemmesider finner du på <http://home.sol.no/massbren/ostfold>

Um utanlandske stadnamn

Noreg i ei dillettantisk serstoda

Av Torvid M. Edvardsen

Form, stavemåte og uttale av utanlandske stadnamn er ein ikkje uviktig lut av eit mål. Dei mest brukte finn ein i ordbøker, anten som oppslagsord eller i ei eigi liste. Kvart mål hev jamt yver sine eigne nemningar på viktige byar, landskap, fjell, vassdrag, hav, i land utanfyre eigne språkumkverve. Dette gjeld framfor alt Europa, der måli er so mangslungne og grensor er vortne flytte. Lat oss til dømes sjå korleis byen Lübeck vert skriven på andre nordiske mål: Svensk Lybeck, dansk Lybæk, finsk Lyypekki, isl. Lybika, russisk Ljubek, polsk Lubeka. Wien heiter på latin Vindobona, fransk Vienne, engelsk, italiensk Vienna, nederlandsk Wenen, portugisisk Viena, russisk Vjena, polsk Wiedeń, ungarsk Bécs, albansk Vjënë, isl. Vín.

I land der tvo eller fleire målflokkar lever jamsides, finn ein då ulike offisielle namn for same stad, t.d. Genève, Genf, Ginebra og Liège, Luik, Lüttich. Det er her tale um tileigna, assimilerde namn - ei heilt normal og naturleg ovring. Soleis hev det alltid vore, og nokor endring vøre utenkjeleg - av språklege, fonetiske og grammatiske grunnar. Framand form og uttale skulde skapa disharmoni i målet og verka affekttert. T.d. finnane hev store vanskar med å uttala konsonantsamansetjingar som "st", "fr", "sv", osv. Sverikes hovudstad heiter difor Tukholma på finsk. Slaviske språk vantar "ø, ö", soleis heiter Göttingen på polsk Getynga og Grønland Grenlandia. På mange mål vert både stadnamn o personnamn bøygde. Døme: På finsk: Tukholma = Stockholm, men Tukholmassa = i Stockholm. Polsk: Praga, men i lokativ: w Pradze = i Prag. På esperanto hev alle namnord endingi -o, og viktige assimilerde stadnamn fær same ending: Moskvo, Prago, Kopenhago, Berlino, Parizo, Greklando, Novzelando.

Stadnamn kann jamførast med personnamn. Den fyrre belgiske kongen heitte Baudouin på fransk, Baldewijn på flamsk. Paven hev ei lang rekkje namneformer, mest eitt for kvart språk - i underskrift nyttar han det latinske, Ioannis Paulus. Eg vart ein gong gjort kjend med med ei polsk dama med namnet Jadwiga. Den som presenterte snakka tysk og sa: "Sie heisst Hedwig". Ho heiter Hedvig. Ei anna polsk kvinna vilde døypa sonen sin

Juan - til minne um eit ferieupphald i Spania. Dette avslo presten - det råder strenge namnelover i Polen, her hev dei reine polske namn alle saman - so guten fekk namnet Jan - som paven heiter på polsk: Jan Pawel. På sume mål vert jamvel visse utanlandske etternamn assimilerde. Shakespeare skriv ein på polsk Szekspir, og Voltaire beint fram Wolter. Baudelaire på litauisk Bodleras. Same tileigning finn me i målføre. På Helgeland hadde me slekti Brodtkorb, ein gong i tidi "proprietærar". På folkemunne vart namnet "Bråkkåff". Eit mynsterrett døme på assimilering!

På dette umkvervet stend Noreg i ei merkeleg serstoda. Me hadde tidlegare assimilerde utanlandske stadnamn som me stort sett hadde sams med resten av den germanske språklyden, framfor alt med dansk. Det kom visse endringar i form og stavemåte i samband med rettskrivingsbrigde. Men den store umskippingi kom midt i 30-åri eller seinare. Målreformstrevet hadde nått store høgder, og nedervde namn på utanlandske byar, visse land osv. - kjende og lette å uttala - dei skulde no skrivast og venteleg uttalast slik som i vedkomande land. Det vart sett ned ei nemnd for stavemåte av utanlandske geografiske namn. Denne nemndi gjekk radikalt til verks. Ordlag som "Sjå Neapel og døy", "Alle vegar fører til Rom og "Ei natt i Venedig" høvde ikkje lenger. No skulde det heita Napoli, Roma, Venezia. Og når folk so hev lært at "z" i Venezia vert uttala "ts", so kjem svært mange i skade for å uttala jamvel Venezuela med "ts", som ikkje er rett! Her er det tale um tvo ulike mål med skilde uttalereglar. Me minnest tyskaren under krigen som kalla Moelv for "Mölf"!

Denne vidfemnande reformi verkar umotivert og dillettantisk, i visse høve beint fram låtteleg. Skulde det endeleg gjerast namnebrigde, burde ein ha vist større umtanke og skynsemd. Rettesnori burde vera: kann folk uttala namnet nokolunde rett, utan å skamfara det og gjera seg åtløggje for andre nasjonar? Dessutan var det uklokt å skriva namn med diakritiske teikn som ikkje finst i norske prenteverk. Som t.d. Bucuresti, som hev ein "s" med krok under som vert uttala "sj". Ein kann ikkje venta av folk flest, ikkje eingong av medarbeidarane i NRK, at dei skal kunna

uttalereglane for dei mange språki i Europa. Det høyrer ein dagleg i NRK. Som t.d. portugisisk og rumensk. Lissabon og Bukarest sa me fyrr, einfelt og problemfritt. Sameleis heiter det no som fyrr på tysk, dansk, svensk, finsk - og jamvel på islandsk. Men dei kloke reformistane våre fann at desse bynamni ikkje var brukande på norsk, dei skulde skiftast ut med Lisboa og Bucuresti, for soleis var namni i vedkomande namn. Korleis uttalar me dei då? Jau, høyr berre på NRK: "lissboa" og "bukuresti" - ein eigen norsk uttale, medan rette uttalen skulde vera "lisjbåæ" og "bokoresjtj" (i-en i enden av namnet er eit "mjukt teikn", det gjer t-en mjuk, som trøndsk "itj").

At nordmenn lagar sin eigen uttale av desse og ei rekkja andre utanlandske namn, er for so vidt heilt normalt; at mange av oss segjer "Jugoschlavia" og "Ruschland", er rett nok ikkje pent, men folk fylgjer si eigi ljodforming. Men all den stund det er slik ugreda med uttalen av ovannemnde bynamn, skulde vel all sunn sans tala for å gå attende til dei problemfrie namni Bukarest og Lissabon. Desse er som nemnt brukte av fire andre nordiske språk og tysk, men dessutan med smærre avvik på resten av dei europeiske måli, t.d. eng. Bucharest/Lisbon, fr. Bucarest/Lisbonne, holl. Boekarest/Lisbon, polsk Bukareszt/Lizbona, russ. Bukharest/Lisabon, alb. Bukurësht/Lisbónë. Umfram desse tvo namni kunde ein ta fyre seg ei rekkja andre namn med mishøve andsynes skrivemåte og norsk uttale, men det vil føra for langt her.

Dei fleste umskifte av utanlandske stadnamn var uturvande og unyttige og hev gjort Noreg servore i verdi. Likevel, eit namn med dansk-tysk form som Grekland var det på sin plass å brigda. Men kvifor skulde me ikkje kunna kalla landet Grekland som svenskane? Jamsides grekarane er me det einaste landet som nyttar nemningi Hellas, noko ein kann kjenna seg brydd og skjemd yver når ein høyrer kva andre folkeslag kallar landet: Greece, Grecia osv., alle med namn som byrjar på Gr..., so nær som finnane som ikkje hev "g" i alfabetet sitt og kallar landet Kreikka.

Kva var det eigenleg som gav tilskuv til dette namneskiftet? Underskrivne hev

Til s. 11

Frå s. 10

Eit artigt album

ein teori: me hadde radioen å takka for det. Det kom radioapparat på marknaden, utrusta med skala der stasjonsnamni stod avmerkte. Radioen var eit underverk som det stod age av, og aldri hev vel folk nidstira so mykje som på nettopp desse lysande namni frå mange framande land. Og folk beit seg merke i at namn var skrivne annleis enn dei hadde vore vane med. Der stod Praha, ikkje Prag, Roma og ikkje Rom, Beograd i staden for Belgrad; vidare las ein Bucuresti, Lisboa, København, Helsinki. So måtte dei gamle, tilvande namneformene vera galne. Og filologane og reformstrevarane fekk noko å tenkja på. Her trongst det umbøter! Hugskot eller dumskap - reformi vart sett i verk. No er det å merka at dei store radiofabrikkane selde apparati sine yver alt i Europa, og då var det rett og rimeleg at namni på sendarane var skrivne på målet til vedkomande land for å tekkjast kjøparane der. I internasjonal luft- og togferdsle er reisemål og stasjonsnamn i tabellar og på skilt skrivne på språket til gjeldande land. Soleis lyt det vera i millomfolkeleg samferdsle, men noko heilt anna er utanlandske stadnamn på nasjonalspråki; dei er ei deild av sjølve ordskatten. Eit moderne atlas hev stadnamni skrivne på målet til gjeldande namn, men ofte med det assimilererte namnet i parantes. T.d. i eit slovakisk atlas las eg: Roma (Rim), Lisboa (Lisabon), Zagreb (Záhreb), Napoli (Neapol).

Etter dette kjem ein til den slutningi at dei andsvarlege for brigdet i skrivemåten av utanlandske stadnamn, aldri skulde ha byrja tukla med dette. Det hev ikkje tent noko fyremål, men skapt rot, røre og ugreide, og ein må vel kunna segja at Noreg hev dumma seg ut - eller er me klokare enn alle andre land som ikkje fylgt det norske "fyredømet"? Her er ein revisjon på sin plass. I minsto dei verste tabbane må rettast upp att.

Årsmøte i Norsk Måldyrkingslag

Årsmøtet i Norsk Måldyrkingslag - Akademi for det Norske Målet - hev valt Fridtjov Sørbo til formann i laget. Hine i styret er: Johan Forsmo, Magnus Robberstad, Johan A. Schulze og Arnlaug Skjæveland. Skrivar er Hallvard Bergwitz.

H.B.

Mette Dreyer:
Tillykke med de 40!!
(teikneserie)
Gyldendal, Kjøbenhavn, 1996

På fyrste sida møter eg Mette Dreyer i samtale med forlagskonsulenten hjå Gyldendal. - *Du bli'r jo snart 40*, slær forlagskonsulenten fast, og i neste teikning i radi gjeng han nærmare inn på kva han meiner: *Din ungdom er forbi, du er blevet mere sat og bred om hofterne*. - Og det er no eingong slik verdi er, læt han: *Du kan ikke nå højere; mulighederne er udtømte*. - Han hallar seg venleg lågmælt mot Mette Dreyer: *Kort sagt: Du er ved at blive gammel*. - Med det sig han nøgd attende i stolen og kjem til poenget: *Var det ikke et oplagt emne til et sjovt tegneserialbum?*

Og Mette Dreyer held seg på eit vis innanfor denne råma. Inkje vil ho endre styrenaden i verdi, inkje rasar ho yver vondskap og lygn, inkje gjer ho narr av menneskjeleg dårskap, men med hjartevarme og ein leikande lett strek gjev ho meg det løglege i kvendelivet kring dei førti, og dimed er det ikkje til å koma utanum at karane sume tider bokstaveleg tala lyt inn i bilætet endå um karen ein stad rett og slett er bytt ut med ei verneflaske. Mette Dreyer fær also likevel ein stikkande brodd mot forlagskonsulenten.

Den innpåleikande streken og venlege tilnærmingi rår Mette Dreyer med. Vert det tale um meir grovgjord moro, eller legg ho i veg med ein tyngre strek, fell ho daud til jordi, og slike sidor snudt, men dei er ikkje mange millom dei snaudt femti sidone i dette teikneserialbumet som eg hadde stor hugnad av å sjå gjennom.

Her og der opnar Mette Dreyer for

djupare innsikt eller eit luftigt tankesprang. Men eg er ikkje stødt so heilt viss på kor medvete ho gjer det. For meg hev ho i alle fall på siste sida svar på eit gamalt spursmål som Paul Gauguin brukte i tittelen på eit målarstykkje frå Tahiti i 1897: "Ou allon nous?" - kvar går me? Eg ser eit ungt par fullt av gladværugt livsmot som lettbeint stegar inn på McDonald's utan å anse eit eldre ektepar som på breide bakendar flyt ut på sessane sine medan dei mismodugt kastar innpå. Tvert yver ein mest uendeleg parkeringsplass skimtar eg eit reklameskilt for IKEA - Til dagleg teiknar Mette Dreyer i kjøbenhavnarbladet Berlingske Tidende.

Ordet "album" hev forresten ei artig søge. Det er inkjekynsformi av det latinske ordet "albus" som tyder "kvit". Etter kvart vart "album" brukt til namn på dei kvite tavlone i Rom der øvstepresten, pontifex maximus, og senatet offentleggjorde meldingar til ålmenta. Og Mette Dreyer held seg innanfor denne tydingi av ordet, ho teiknar og skriv på kvite sidor. Stommen av ordet "albus" finst i "albino", eit dyr eller menneskje utan farge i hug og hår og augo, og stommen finst ogso i "albumin" som er eit viktugt eggekviestoff i blod og med stor evne til å frakte andre stoff kringum i lekamen. - Men no vil eg lykte denne meldingi av teikneserialbumet til Mette Dreyer, eg er komen langt nok ut på viddone som det er.

Arne Horge

Nordfrisisk og høgtysk stadnamnskilt

Kvartalsskriftet *Nordfriesland* spurde for 13 år sidan kva for herad som fyrst skulde koma med tvospråkelege namneskilt i Nordfriesland - med tysk og frisisk tekst. No er skiltet kome, og det er reist i Klockries etter upptak av borgarmeisteren (ordføraren) i Risum-Lindholm (Risem-Loonham), som heiter Erwin Paulsen. Vanlege gateskilt i Risum-Lindholm er ofte på frisisk, skynleg nok sidan staden hev vorte kalla ei frisisk høgborg. **Kreis** (frisisk **kris**) er det same som **krins**. Det er ei tysk styringseining på lag som vårt fylke. Nordfrisisk på stadnamntavlor og vegskilt gjer målet meir synleg, slær Nordfriesland fast.

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Vestmannalaget

Formann Leidulv Hundvin
Lillehatten 242, 5033 Fyllingsdalen
Telefon 55 15 37 32

Ivar Aasen-sambandet

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen

Vestlandske Mållag

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarki 14, 5034 Y LaksevågP
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy
Tilskrift som Vestlandske Mållag

Målungsdomslaget

Prikken yver i-en

Formann Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 22, 5033 Fyllingsdalen

Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5001 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskringen

ved Vestmannen
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 02 14 29

Norsk Målungsdom

Nordahl Bruns gt. 22, 0165 Oslo
Telefon 22 36 40 43

Noregs Mållag

Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

mål og makt

Best! Mest! Størst! om Ivar Aasen

- * Mål og Makt er tidsskriftet åt Studentmållaget i Oslo
- * Mål og Makt er det leiande målteoretiske tidsskriftet i målrørsla
- * Mål og Makt kjem med 4 nummer i året og kostar 90,- kr i 1996
- * Nr 1-2/96 har kome, med over 20 artiklar om Ivar Aasen og målreisinga. Artiklane er prenta innleiingar frå Ivar Aasen-konfertill NMU i bergen i januar.

Artiklar av m.a.: John Hutchinson, Kjell Venås, Jostein Nærbøvik, Karin Moe, Ola Breivega, Olav Randen

- Send meg M&M nr. 3/95 **Det nynorske bibelmålet**, 25,-
- Send meg M&M nr. 4/95 **Hegemonisk nasjonalisme. Postmaterialisme. Ordbøker** 25,-
- Send meg M&M nr. 1/2-96 **Ivar Aasen-konferansen 1996** 60,-
- Eg tingar 1996-årgangen for 90 kr.

NAMN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR: _____ STAD: _____

Send til: Mål og Makt, Nordahl Bruns gt. 22, 0165 Oslo
Tlf: 22 36 40 43 Faks: 22 36 40 68

Ivar Aasen-sambandet
Ivar Aasen-sambandet arbeider for måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og innanfor nynorsken krev me fulle rettar for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet tevlar ikkje med resten av norsk målrørsla, men hev ei sergjerning i rørsla. I Sambandet kan både lag og einskildlemer vera med, og me ser gjerne at du er med både i mållag der du bur og beinveges i Sambandet. Skriv deg inn!

Årspengar for beinveges innmelde kr. 50,-.

Innmelding til kassastyraren:
Ivar Aasen-sambandet v/Torolv Hustad

Elvenesvegen 10 C
5050 Nesttun

Postgiro 0814 20 27 209

Når timane vert tome

(Til tone: *Til lags åt alle*)

For å få timane til å ganga
eg krotar versliner - ei og anna
om barneåra og heimanferd,
om hav og land og om folket her,
om fred og ufred i vide verd.

Men mange strofer vert aldri ferdig.
Dei mol i hausen, men vart uverdig.
Så spirde nye i hugen min
på same vis som i hugen din,
- vart stundom nedfallsfrukt, tolleg fin.

Så mangt er mist etter livsensferda.
Eg lengtar stundom frå denne verda
til Draumelandet eg i meg ber,
til ungdomsåra - den gode ferd,
og heimebygda eg hadde kjær.

No alderdomen i kroppen herjar
og tome timar meg dagleg tergar.
Då jamvel minna om det eg gjor,
dei kverv som maten frå middagsbord,
til sjølv eg kverv etter siste ord.

Kvart liv må slokna før eller sidan
og stutt er stunda vi her får bia.
Men tid og timar tel lite då,
når sjølv vi livet vårt døma må
og godt og gagnleg skal peika på.

Espeland 27.10.1996

Ivar Kleiva

Høgnorskringen

Høgnorskringen er ein ring av
korresponderande lagslemer
som ynskjer å styrkja det
nynorske skriftmålet i sitt
"beste lag" (Aasen). I sjølve
høgnorsknamnet ligg eit
program. Ringen er med i
Ivar Aasen-sambandet.
Årspengar kr 50,-.

Skriv til: **Høgnorskringen**
v/Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Postgiro 0803 4591343

Sigurd Verpe

Sigurd Verpe fall burt i 1996. Han var
fødd i Bø i Telemark i 1946 og vart soleis
berre 50 år gamal.

I dei siste 10 åri budde Sigurd Verpe i
Bergen. Han kom hit i 1986 då han vart
knytt til Bondeungdomslaget Ervingen,
og han var ein god mann for laget i alle
desse åri. Han kom frå det nasjonale og
kulturelle Telefylket, og han var
ungdomslagsmann, målmann, songar og
folkedansar. Han gjekk heilhuga inn i
arbeidet for Ervingen, vart instruktør i
leikarringen og i ungdomsringen.
Leikarringen i Ervingen er den
veterangruppa som fører fram
Draumkvædet i Klara Sembs uppskrift.
Der òg var Sigurd Verpe med.

Alt i 1989 vart han med i styret for
Ervingen, og i ei tid då ingen ynskte å vera
formann i laget, tok Verpe på seg å vera
formann i 1994 og 1995. Han var ein
eldhuga talsmann for den norske
kulturarven, og han sytte for innspeling av
turdansmusikk frå Hordaland. I dei siste
åri var han talsmann for Ervingen i rådet
for Bygdelagsnemndi i Bergen, der òg
synte han idériksom og framsyn. Han var
ein samtalekunstnar, kontaktskapande og
venleg, og det gjorde at ungdomen som
kom til Ervingen lika seg i lag med han.
No er det mange som saknar ein god ven
som gjekk so altfor tidleg burt.

Ludv. Jerdal

Fagerdom og grammatikalsk logikk

Vinje hever sagt: "Nordmennerne bera
Trælamerket paa Tungo", og dette
Trælamerkje kjem just tydelegt for Dagen
i dette nye Stipendiat og Pavemaalet, som
grin oss imøte utan Fagrløike og
grammatikalsk Logik; medan dann
Maalformi, som Ivar Aasen hever oppsett
og som Henrik Krohn so meisterleg hever
brukat, - ikkje at tala um Maalet i dat
gamla Bokverket - viser oss eit Herramaal
med djup Fagrløikskjenntla og
grammatikalsk Logik.

Jan Prahl i brev 1915

Fin orgelklang i Gulen

Sundag 16. februar vart det sendt Grieg-
musikk i P2 radio frå Gulen kyrkja, melder
Nils-Aksel Mjøs med *Gulen*
kyrkjelydsblad til kjelda. Det var i
programposten "Klang i katedralen" kl.
19.30.

Den nederlandske radiostasjonen
Evangelische Omroep hev gjort upptak
med seks nederlandske organistar i Noreg,
millom desse Abram Bezuijen i Høyanger
og Tony Rozental. Tony Rozental lika so
godt det nye orgelet i Eivindvik i Gulen, at
han ynskte å gjera upptaket der.

DAG OG TID

Pilestredet 8
0180 OSLO

Verdas einaste *Partipolitisk*
riksavis på *ubunden vekeavis*
nynorsk! *med brei kultur-*
dekking og
fingeren i jorda.

Telefon
22 33 00 97

Telefaks
22 41 42 10

Fåtalsfolk og fåtalsmål i Europa

*Klemens Ludwig:
Etnische Minderheiten in Europa
Ein Lexikon
Verlag C. H. Beck
München 1995*

*Sigve Gramstad:
Minoritetsspråk i Europa
Det Norske Samlaget 1996*

Eit samantreff, utilsikta, gjorde at eg kom til å lesa den tyske boki "Etnische Minderheiten in Europa" av Klemens Ludwig tett fyrr eg fekk samlagsboki av Sigve Gramstad. Det er uråd å lata vera å samanlikna, og eg er redd dette samantreffet vil verka inn på det eg her kjem til å skriva. Til skade for den norske boki, og kanskje urettvist. Klemens Ludwig hev skriva ei sers innhaldsrik, opplysende og utførleg bok på 235 sidor, og same um ho ikkje i alt er fulldekkjande, er den norske boki i jamføring uferdig og ikkje stort meir enn ein disposisjon. Boki til Gramstad er talmerkt med 139 sidor, men meir enn halvparten er kart pluss ein gjenomgang av Det europeiske charteret om regions- eller minoritetsspråk - attåt sjølve charteret som vert presentert på departementalt bokmål. Plassen ofra på fåtalsmåli i Europa er under 60 grisne sidor. Charteret er frå 1992. Det er ikkje sett i kraft, til dét trengst 5 ratifikasjonar, og det er ratifisera i berre 4 land (Finland, Nederland, Noreg, Ungarn). Gramstad er ekspedisjonssjef i Kulturdepartementet og var formann i den europarådsmemndi som skreiv charteret. Boki hans tek ikkje fyre seg kvart mål for seg, men skildrar stoda i 23 land, diverre uheilsleg og sers skjematisk.

I motsetnad til Gramstad skildrar Klemens Ludwig ikkje berre mål, men saga, kulturen og dagsens tilstand for fåtalsfolki. Ingi av bøkene hev med noko um stoda for nynorsk i Noreg. Det er skynleg, sidan denne stoda skil seg grunnleggjande frå røyndomen for fåtalsmål elles. Klemens Ludwig greider ut um samane, eg tykkjer på tolleg dekkjande måte. Kautokeino hev samisk fleirtal, og her var det flest røyster mot EU i Noreg, minner han um (88 %). I den norske boki finn me ingenting um samisk eller andre fåtalsmål i landet; det vilde sprengja råmone, heiter det. Det er tronge råmor, skynar me. Heller ikkje Klemens

Ludwig nemner noko um kvænar eller finnar her i landet.

Fåtalsfolk kann vera av tvo ulike slag; folk utan eigen stat, som samane og sigøyningarane, og folk som lever i mindretal i eitt land, som albanarane i Serbia (Kosova), men er fleirtalsfolk i eit anna land, der dei hev sin eigen stat. Båe delar vert godt utgreidde i "Etnische Minderheiten". Gråsonor finst, soleis er færingane umtala under folk utan stat av Ludwig, men utelatne av Gramstad av di dei hev eit "sjølvstyrt område". Ingen tek upp målflokane knytte til innsiget av framandspråklege folkegrupper serleg siste ættleden. Den tyske boki skildrar 23 folk utan stat attåt stoda i på lag like mange land, og ho vil vera ei framifrå god oppslagsbok for lesarar som skynar teksti. Du fær boki gjennom bokhandelen, prisen er kring 170-180 kroner, på lag som for den norske. Boki til Gramstad er den fyrste i sitt slag på norsk og i so måte ros verd, og til parallell-lesing er samlagsboki tilrådeleg, ikkje minst for skuld dei norske nemningane. Men opplysningane er so sparsame at det er vanskeleg å tilråda boki åt folk som kann hjelpa seg med den tyske. Eit døme: hjå Gramstad heiter det at austfrisjarane er på rundt 2000 og bur i Nedresaksen. Sant nok, men, heiter det, "det finst ingen informasjon om bruken av austfrisisk". Det finst då litt. I motsetnad til nordfrisisk i Slesvik-Holstein og vestfrisisk i Nederland er ikkje austfrisisk skriftfesta med eigen bokavl; dei som brukar målet munnleg bur i Saterland avsides på ei språkøy millom Oldenburg og Leer, i landsbyane Ramsloh, Strücklingen og Scharrel. Austfrisisk stod seg godt mot dei kringliggjande lågtyske målføri, men med den store folkeflutnaden etter krigen, hev austfrisisk kome under sterkare og fårlegare press frå høgtyisk. På universitetet i Oldenburg hev Marron C. Fort, svart amerikanar, gjort upptak til å berga austfrisisk frå utdøying m.a. med skriftet "Zur Lage des Saterfriesischen".

Mykje godt alle statar i Europa er fleirfolksstatar, og um politikarar i fråsegner gjerne nyttar fagre ord um menneskerettar, demokrati og fåtalsvern, peikar gjerningane stundom i onnor leid. I Tyskland hev sambandsstyremaktene i Bonn sagt nei til serskilt lovvern for fåtalsfolk. Derimot hev delstatane synt større andsvar, i Slesvik-Holstein andsvar

for dansk (kring 50 000) og nordfrisisk (kring 10 000) og i Brandenburg og Saksen for dei slaviske sorbarane (vendane - kring 60 - 70 000).

Um nokon trur at nynorsk - eller fåtalsmål ålment - skulde kunna gjera seg framvon med hjelp av EU, er dei truleg langt ute i skoddeheimen. Det vilde vera imot gangsyn og røynsle at eit sentralistisk mammutsystem, grunnlagt på tevling og profitt og dominert av byråkrati og ministerstyre, skulde høva til å fremja det kulturelle og språklege mangfeldet som er livsgrunnlaget for fåtalsmåli, og som sume vil kalla ein motpol til heile EU-apparatet. Vern og framhjelp tykkjest vera lettare å få på heimlegare grunn, som i tyske delstatar eller endå nærare grasroti. I SN legg UNESCO ei viss vekt på fåtalsvern, og Underkommissjonen for menneskerettar kann vera eit forum for fåtalsfolk. Representative samskipnader med NGO-status (Nicht Regierungsgebundene Organisation) fær i sume høve leggja fram synsmåtar og klagemål i SN-organ. Små folkegrupper i EU hev slege seg i lag um "Europeisk kontor for lite utbreidde språk" med sæte i Dublin - *The European Bureau for Lesser Used Languages* (EBL) Dette er eit sjølvhjelpstiltak med kring 30 millionar menneske bak seg, som legg vinn på gjera dei små måli meir kjende. Den tyske boki hev ei ageleg mengd kjeldetilvisingar, framimot 200. Uppførde kjeldor i samlagsboki er under 10, mest skrifter frå Europarådet og frå nemnde EBL. Derimot hev boki til Gramstad fine og fargegilde kart, gildare enn "Etnische Minderheiten".

Jostein Krokvik

Lars Eskeland:

Norsk Formlæra

Den kjende og høgskatta norske grammatikken attkomen i fotografisk utgåva. Fin hjelpebok for dei som vil skriva god norsk. Berre 24 sidor. Lett å lesa, lett å læra. Kr 35,- medrekna porto

Bankgiro 6504.05.10804.

**Norrønalaget Bragr
V/Lars Bjarne Marøy
Eliasmårken 14
5034 Ytre Laksevåg**

Skrifter

Namn og nemne

Namn og nemne årgang 13 (1996) kom for ei tid sidan. Denne tidsskrifti for norsk namnegransking er som vanleg innhaldsrik og forvitneleg for folk med ans for namnespursmål. Me hev ikkje her plass til å koma inngåande inn på det framifrå heftet, men nemner at Vidar Haslum dryfter spursmålet "Kva er eit stadnamn?" Spursmålet er kanskje ikkje alltid like beinkløyvt, men me merkar oss ei setning um at "Generering [umplanting] og bruk av namn er språkproduksjon". Peter Hallaråker kjem inn på det ofte umstridde spursmålet um bundi/ubundi offisiell form i stadnamn, og truleg er det rett som han spår at "eit einskapleg nasjonalt namneverk med vår språktradisjon er ein illusjon". Botolv Helleland skriv um tvo fjellnamn i Ulvik, og Eli Ellingsve og Jørn Sandnes ordskeifast um Oluf Rygh og og synet hans på *stad*-namn Asbjørn Karbø og Kristoffer Kruken tek for seg namn på sau, gris, hund og rev, og me fær disputasinnlegg frå doktordisputasen til Tuula Eskeland um emnet finske stadnamn i Finnskogane. Vidare finn me bokmeldingar. Redaktørar er Gunnstein Akselberg, Ole-Jørgen Johannessen og Oddvar Nes.

Motstrøm

Sist i februar kom fyrste nummer av *Motstrøm*, det nye medlemsbladet til Norsk Målungdom som tidlegare heitte *Eg*. Og fyrste nummer lovar godt, det er sant, med fargar på umslaget, mange foto, og friskt velskipa innhald. Her er aktualitetsinnslag, meldingar, skjemt og ordskeifte, og me finn ein vridnad mot grunnsøkjande utgreidingsstoff. Leidaren i NMU Håkon Kolmannskog og Erik Haugan kjem m.a. inn på det påtenkte nye prinsippprogrammet for Noregs Mållag I "Ideologikulturen og målrørsla" les me at nynorsk er ein frigjeringsreidskap. I ein inngåande kronikk gjeng Eli Bjørhusdal mot utspel frå Tove Bull, Thomas Hylland Eriksen, Jon Hellesnes o.fl. som vil gjeva oss ei heimlaus framtid. Med snert til Hylland Eriksen spør ho um "venene våre på alle dei 7 kontinent" kjem stormande til hjelp når eitkvart sviktar i nærmiljøet. Og "kva skal dei i so fall gjera? Bomba e-postkassen til kultursjefen?" Annan stad skriv ho: "Det rare er at Førde-knot, Alta-knot og hallingknot høyrest merkeleg likt ut. Det høyrest ut som bokmål". Det verste Martin Raknerud i musikkgruppa Gatas Parlament frå Romsås, Oslo Aust, visste i oppvoksteren var å høyra folk frå vestkanten tala reint bokmål.

Dette er slumpesamt utplukk or eit godt blad, der òg Håvard Tangen hev skrive ei kristisk melding av Aasen-boki til Stephen Walton. Bladstyrar for fyrste Motmåle er Vidar Lund. I tinging kostar bladet kr 120 for året, kr 25 i laussal. Kjøp og døm sjølv!

Verdfulle bøker

Jostein Krokvik: Ivar Aasen - diktar og granskar, sosial frigjerar og nasjonal målreisar. Sersynte bilete tilskipa av Jo Gjerstad. 272 sidor. Ny 1996. I prydband kr 250,-.

Sigurd Sandvik: Suldalsmålet II. Ny i samling ord og ordlag frå Suldal. Ny 1996. Hefta kr 100,-.

Suldalsmålet I og II samla for kr 200,-.

Arne Garborg: Ivar Aasen. Fikst miniformat og smakfullt band. Fyreord av Trygve Lande. I band kr 95,-.

Jostein Krokvik: Norskrøtt skriftmåls store fall. Utgreiding um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta kr 130,-.

Jostein Krokvik: Ny Hungrvekja og Jan Prahl. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Mål og vannmæle. Soga um det offentlege målet. Hefta kr 160,-.

Jostein Krokvik: Kjettarord um norskmålalkymi. Hefta kr 24,-.

Sigurd Sandvik: Skriv betre norsk. Rettleiding i målbruk. Hefta kr 115,-.

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Norske ord etter umgrip og tyding. I band kr 80,-; hefta kr 60,-.

Ivar Aasen: Målsamlingar frå Bergens Stift ved Jarle Bondevik, Oddvar Nes, Terje Aarset. Aasen-manuskript um målet i Sogn, Nordhordland, Voss, Hardanger og Sunnhordland. Med opplysende tillegg og ei ordbok. Kr. 230,-.

Ivar Aasen: Målsamlingar frå Sunnmøre. Red. Jarle Bondevik, Oddvar Nes, Terje Aarset. I band kr 250,-; hefta kr 200,-.

Ivar Aasen: Sunnmørsgrammatikkane. Red. Jarle Bondevik, Oddvar Nes, Terje Aarset. I band kr 200,-; hefta kr 180,-.

Severin Eskeland: Framandordbok. Einaste nynorske framandordboki. Frå 1919. Fotografisk nyprint. 75 sidor. I band kr 115,-.

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga. Det grunnleggjande målsogeverket. I band kr 350,-.

Inger Indrebø Eidissen: Gustav Indrebø. Ei livsskildring. Den store målreisaren og vitskapsmannen skildra frå nært hald. I band kr 230,-.

Nikolaus Gjelsvik: Von og veg. Gjelsviks høgskatta ervebrev um norsk målføring. I band kr 60,-.

Jarle Bondevik og Andreas Bjørkum: Djup fjord og høg himmel. Festskrift til Anders Ohnstad. Hefta kr 200,-.

Severin Eskeland: Ei minnebok. I band kr 50,-.

Gustav Indrebø: Kva er målreising. Utvalde artiklar. Hefta kr 50,-.

Gustav Indrebø: På norsk grunn. Hefta kr 125,-.

Eigil Lehmann: Ordbok for Det nye testamente. I band kr 200,-. *Eigil Lehmann: Reise det som velt er.* Hefta kr 115,-.

Eigil Lehmann: Færøysk-norsk ordbok. I band kr. 150,-.

Hannaas, Clausen, Jerdal: **Vestmannalaget 110 år.** I band kr 200,-.

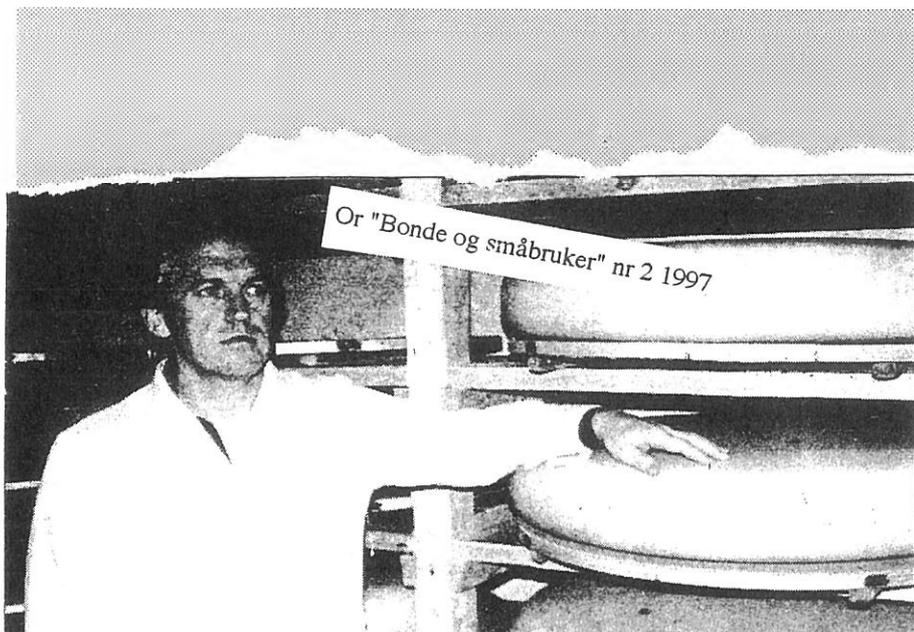

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 - 5001 Bergen

Telefon 55 31 66 29 Faks: 55 32 03 56

Postgiro 0809 3918844

Yste-meister og oste-kvalitetskontrollør Hans Ueri Bieri, på Hondrich jordbruksskule for fjellbønder, demonstrere utstyr for stølsystem. 2. Ostemeister Flüchiger ved Emmental Ysteri, der dei lagar økologisk emmentalerost.

Sveits:

Småmeieri og mangfald

I motsetning til Noreg, der einsretting og sentralisering rir meierivesenet, har Sveits ein desentralisert meieri-struktur. Ei rekkje små meieri og ysteri er i aktivt drift og lagar t.d. lokale ostar. Det er og heilt vanleg at bøndene ystar heime på garden eller på stølen.

AV IVAR VAAGE

Sveitsarane finn seg ikkje i å bli fjernstyrte, korkje frå sentral-regjeringa i Bern eller frå store meieriselskap. Dei set pris på mangfald og lokalt demokrati, også innan meierinæringa. Auka etterspurnad etter økologiske matvarer gjer det lettare å halda oppe små meieri, som t.d. produserer økologisk ost. Berre i Emmental, Berner Oberland, er det no ti mindre ysteri som lagar økologisk emmentalerost. 200

bønder har lagt om til økologisk drift og får 65 øre ekstra for mjølkeliteren, for to år sidan var det fem som dreiv økologisk her. Det vesle Emmental Ysteri starta opp i mai i år, og har berre to tilsette. Dei lagar to store, runde emmentalerostar kvar dag. Ostane må lagrast i fleire månader før dei får den rette smaken, så førebels har ikkje meieriet selt ein einaste ost. Men daglegvarekjeda Coop har sagt dei vil kjøpa all osten meieriet kan produsere. Småskalaproduksjon av ost er fag på jordbruksskular i Sveits. På Hondrich jordbruksskule i Berner Oberland lærer elevane å ysta, skulen tilbyr også praktiserande bønder korte ystekurs. Framgangsmåten er gamal og velprøvd.

Ostemeister Hans Ueri Bieri er og også kvalitetskontrollør for stølsosten i distriktet. I Berner Oberland finst det 550 stølsystemer, og om sommaren vandrar Bieri frå støl til støl og kontrollere ostekvalitet. Alle utene i fjel-

let set ein spesiell smak på osten. Heimelaga ostekultur gjer og at smaken varierer frå støl til støl. Kvalitetskontrollen skjer saman med bonden og ein annan kontrollør, og osten blir vurdert etter eit poengsystem. Fyrste klassen mjølk, god ystekultur og reinsleg produksjon må til for å få fram beste kvaliteten. Ein skil mellom to typar, "fjellost" frå heimegardane, og "alpeost" frå stølane. Alpeosten er den aller gjæveste, den blir lagra i to til fire år, og blir då rekna for den aller beste osten ein kan få i Sveits. -Korleis ser du på framtida for gardsystem, med strenge EU-reglar? -Slett ikkje svart. Eg har vore i Austerrike, og sett korleis dei lagar ost, og dei er medlemmer i EU. Sveits har eigne kvalitetsreglar, EU-reglane gjeld berre ved eksport. Alpeosten den er så god at den et me opp sjølve, svarar Bieri. Desentralisert meieri-struktur og lokal produksjon er heilt vanleg Sveits. Kvifor skulle ikkje det same gå i Noreg og?

Godt sagt um autoritære system

Det er noko som gjerer seg gjeldande med alle autoritære system, både verdslige og religiøse. Læra vert kjærare enn livet. Systemet kjærare enn røyndomen.

Eigil Lehmann (i Noreg nr. 5/1965)

Sluttordet

Det sannar seg det gamle ordet: Det er betre vera ulærd enn ille lærd.

Nikolaus Gjelsvik (Von og veg)